

**Márkus- és Batizfalvi báró Máriássy András
táborszernagy, a Mária Terézia rend lovagja.
1757 – 1846.**

(Főleg a családí levéltár alapján.)

(Második közlemény.)

1800 novemberében a harcoló felek Itáliában újabb fegyverszünetet kötöttek bizonytalan időre, melyet 10 nappal előbb kellett felmondani. Ekkor Máriássy Borgofortéban volt előőrson és emberei négy mértföldnyi vonalat tartottak megszállva, amire nagyon büszke, s mint előőrsparancsnok, már ezért is jól érzi magát. Igaz ugyan — írja — hogy bankó-cédulája már nincs, de van még 300 forintja. Mint kapitány, gazdagabb volt, viszont elismeri, hogy mint őrnagy, gavalérosan van felszerelve paripákban, cselédségben, ruhákban, szóval mindenben.⁷⁶

Úgy látszik, édesanyja, amidőn a magyar király 1800 őszén insurrectiót hirdetett, felhívta fiát, hogy mint magyar nemes, menjen át tisztnek az insurrectióhoz. Máriássy erre azt feleli, hogy a nemesi felkeléshez csak akkor menne át, ha ott ezredes, vagy alezredes lehetne, azonban, ha átmenne, számolni kellene azzal, hogy sorhadbeli rangját elveszti, így tehát ő inkább a vadász Corpsnál marad az ő szép tisztjeivel. Egyébként — írja — a franciák megint felmondták a fegyverszünetet, s ő ismét Governolónál van előőrson, emberei pedig Lagerben vannak, ami ebben a hidegben éppen nem kellemes. Panaszkodik, hogy sok az eső, úgy, hogy a kocsikat is hat ökör húzza, éppen azért nincs is operáció, s még ütközet sem volt, úgy, hogy nekik az előőrson aránylag elég jó dolguk van.⁷⁷

1800 decemberének végén Máriássy még mindig előőrson van, de most már reméli, hogy hamarosan Mantuába mennek, ami 1801 január havában meg is történt, és 1801 január végén már Mantuából írja anyjának, hogy bár fegyverszünet

⁷⁶ 1800. XI. 8. Governolo, XI. 17. és 20. Borgoforte. U. ott.

⁷⁷ 1800. XI. 30. Governolo; XII. 11. és 18. Governolo. U. ott.

van, mégis a franciák blokáda alatt tartják a várost, úgy, hogy ezt a levelet is kurir tiszt viszi a francia vonalakon keresztül a császári seregekhez, s a főhadiszálláson, Udinében teszi póstára. Egyébként reméli, hogy nemsokára béke lesz.

1801 január végétől március elejéig Máriássy nagy sajnálatára, nem írhatott haza levelet, mert a Mantuát körülzáró francia seregek a leveleket a vonalakon nem engedték át. A blokád vége persze az lett, hogy Európa „első erődjé“-t, Mantuát, át kellett adni a franciáknak, s a császári helyőrség, s vele Máriássy is, kénytelen volt Udinébe menni, ahol Máriássy március 3-án akarta elfoglalni új szállását, de a sors másképp döntött s Máriássy nem került magába Udinéba, hanem Corpsával, mindaddig, míg az fennállt, leginkább Coloredóban és Marianóban állomásozott. Írja, hogy megint török háború lesz, de erről nem szabad írni, de azt mégis közölheti, hogy innen sok ezred Magyarországra és Szlavóniába masíroz. A Máriássy Corps Itáliában marad és ő — amint azt később is többször hangoztatja — inkább marad itt, minthogy a török határra menjen, mert az valószínű Szibéria.⁷⁸

Máriássy, még mint őrnagy is, állandóan kap hazulról „culág“-ot, amit pontosan el is költ, mert — amint kijelenti — nem akar takarékoskodni. Egyszer él az ember, felesége és gyermekei nincsenek, hát bizony ő élvez, mert csak az az övé, amit élvezni tud. Most sok a kiadása, s így, ami már régen nem történt meg vele, 1000 forint körüli adóssága is van. Íme, egy évvel ezelőtt Génuanál, most pedig Udine mellett van előrsön, tehát semmi sem tart örökké a világon.⁷⁹

Március végén és április elején írja haza, hogy még az egész armádia itt áll, s a franciák is az osztrák tartományokban vannak, ahol pénzt exequálnak és mindent felesznek. Magyarország e tekintetben még szerencsés, de az olasz föld igen sokat szenved.

Ami az ő személyét illeti, — hála Istennek, — elég sok ütközet után, egészséges és ép maradt. Ujság most az, hogy a hadsereget szétdobálják. A cseh, morva és az Eszterházy ezredek régi állomáshelyeikre mennek, Itáliában pedig nagyrészt magyar ezredek maradnak. A Sztáray serege Budára, Splényiére Pestre, az Alvinczy ezred Kassára mennek. A vadászok s köztük a Máriássy Corps is, parancsot kaptak, hogy egy ideig még Udine és Görz között maradjanak. Ő nem is

⁷⁸ 1801. I. 30. Mantua; III. 3. Colloredo. U. ott.

⁷⁹ 1801. III. 7. és 18. Colloredo. U. ott.

bánja, hogy vele mi történik, de sem békében, sem máshol, mint vadászoknál, szolgálni nem akar.

E hó (április) 13-án Corps-ával Görz közelébe (Mariano-ba) kerül és április 20-án már írja is haza, hogy Görztől két órányira, Marianóban van, s gróf Attems-nál van megszállva, aki most nincs itthon. Marianóban ő a Corps törzsével egyedül, századai a környékbeli falvakban vannak szétszétva.⁸⁰

Utolsó levelei közül valamelyiket édesanyja valahogyan félreérthette, mert fiának olyasfélét írt, hogy nagyon rosszul esett neki, hogy fia nem akar édesanyja házába visszatérni. 1801 május 1-én felel erre Máriássy, írja, hogy édesanyja utolsó levelét fájdalmas szívvel olvasta. Kizártnak tartja, hogy olyasfélét írt volna, mintha ő nem akarna édesanyja házába menni. Ilyent még csak nem is gondolt, annál kevésbbé írhatott. Ő szüleit mindig nagyon tisztelte és szerette és „higyje el — írja, — ha haza megyek, kizárólag édesanyvám kedvéért teszem, mert a Szepességen nem szívesen lakom, mivel ott az emberek csak veszekszenek és perlekednek, ami ellenkezik az én természetemmel.“ Jelzi, hogy még mindig nem tudja, hogy Corpsával mi fog történni. Egyelőre várja, hogy irodája ide érjen és számadásait rendbe hozza. mert 200,000 forintról kell neki számot adni, de, mivel egy igen ügyes és tisztességes számvevője van, az ő dolgai hamarosan rendben lesznek.⁸¹

Május 20-án többek közt a következőket írja anyjának: „A 61. számú ezred, melyben (Máriássy) Antal szolgál, Udínében állomásozik, négy mértföldnyire tőlem. Írtam ezredesének, hogy ezt a betyárt szigoruan tartsa. Választ is kaptam rá, az a disznó, szégyenemre, rongyosan jár. Küldtem az ezredesnek 50 forintot, — bár nekem sem igen van, — hogy valami ruhát csináltasson neki, azzal, nehogy Antalnak megmondja, hogy kitől jött a pénz, mert nem akarok semmit sem tudni arról a bitangról. Sok tiszt volt nálam látogatásban ettől az ezredtől, de Antalt sohasem lehetett közöttük látni.“ Jellemző, hogy Antalra haragszik ugyan, de azért 50 forintot küld neki.

Írja, hogy még mindig Marianóban vannak, s mindenkinek kijelölték már az állomáshelyét, csak az ő Corpsának nem. Irodája már megérkezett, s örül, hogy számadásait végre rendbe hozhatja.⁸² Panaszkodik, hogy parancs érkezett, mely az egész hadseregben megszünteti a tisztek háborús lójárandóságát. Neki a háborúban nyolc lóra van járandó-

⁸⁰ 1801. III. 30. és IV. 9. Colloredo. U. ott.

⁸¹ 1801. V. 1. és 3. Mariano. U. ott.

sága, békében pedig csak háromra, így tehát négy lovát el kell kótyavetyélnie, mert azokért most pénzt nem kap.

Mivel a mult esztendőben megint hidegtelese volt, s akkor szabadságra nem mehetett, most azt tanácsolták neki, hogy menjen fürdőre. Tehát kért és kapott is három heti szabadságot a Pádva melletti Abano fürdőbe.⁸³

Július dereka lett, mire Máriaassy eljutott Abanóba, mert július 16-iki levelét még Marianóból keltezi, viszont július 27-én Abanóból azt írja, hogy már tíz napja/ itt van, nem beteg ugyan, de eljött ide, hogy egy régi barátjával együtt lehessen, ettől eltekintve, a fürdőzés jót tett neki. Jelzi, hogy július 30-án Velencébe megy, s onnan visszatér Corpsához. Miután célzásokat tesz arra, hogy milyen drága az élet, s hogy a fürdőzés és utazás sok pénzébe került, kéri czulagjának elküldését.⁸⁴

Tudjuk már a parancskönyvből is, hogy 1801 augusztus elején megjött a Máriaassy vadász Corpsot feloszlató rendelet s Máriaassy szomorúan írja haza, hogy augusztus végén Corpsát disszolválják. „Mivel az én vadászaim csak a hádjárat tartamára verbuváltattak — írja — ezeket tehát hazaküldik. Az én irodám, míg a számadásokat el nem készítik, együtt marad és addig én is itt maradok, mint Commandáns, azonban, hogy hol leszünk elhelyezve, azt nem tudom. Várom a tábornokot, aki majd mindenről felvilágosít. A tisztek mind az ezredhez lesznek beosztva, csak én nem tudom, hogy mi lesz velem.“

Ezzel elkezdődnek Máriaassy nehéz vívódásai, s küzdelmei önmagával. Quietálni is akarna, meg nem is. Első és elhamarkodott gondolata az volt, hogy amint készen lesz a számadásaival, nyomban Bécsbe utazik a császárhoz és Károly főherceghez, hogy benvujtsa lemondását. „Mert én — írja — aki eddig vadász Commandáns voltam és előljáró, semmiféle ezredhez menni nem akarok. Hogy fogok azután megélni, nem tudom.“ — „Jó reputációval akarok távozni, s minthogy irodám rendben van, hálát adok érte Istennek.“⁸⁵ Ilyen gondolatokkal küzködik Máriaassy heteken át, az önértet, a katonaelet szeretete, a megélhetés gondjai körül

⁸³ 1801. május 26. Pádva. „Auf das Ansuchen des Jäger Corps Commando vom 8ten dieses wird dem Herrn Corps Commandanten der zu Herstellung seiner Gesundheit erforderliche Urlaub auf 3 Wochen in das Baad Abano bewilligt. — Kottulinszky Generalmajor. Vidi: Hohenzollern F. M. L. stb. — An das Mariasi Feldjäger Corps Commando. 1801. VI. 3.; VI. 16. Mariano. U. ott.

⁸⁴ 1801. VII. 16. Mariano, VII. 27. Abano. U. ott.

⁸⁵ 1801. VIII. 10. Mariano. U. ott.

forog a küzdelem, de végül mégis győz Máriássyban a katonája és — *katonája marad.*

Augusztus 24-én rezignáltan írja anyjának, hogy e hó utolján Corpsa végleg feloszlik, ő ugyan még itt marad, de a számadások és leszámoltatások befejezése után Bécsbe megy. Kedélye nyomott hangulatának hatása alatt írja: „Ügy gondolom, mégis csak *quietálnom kell, bár tudom, hogy mint civil, nem fogok Szepesben oly megelegetten élni, mint katonák koromban.* Hiába! Az én passzióm csak is a katonai élet és a katonaság.“ Mélységesen sajnálja Corpsát, melynek az egész ármádiában jó reputációja volt, „jó tisztjeim. jól nevelt embereim“ voltak és augusztus 27-én nagy fájdalmára és bánatára bekövetkezett a Corps tényleges feloszlása. Nehéz volt az elválás, nehéz a búcsúzás a Máriássy Corps-tól, de hát ennek is meg kellett történnie!

Tisztjei még nem tudják, hogy melyik ezredhez kerülnek. Bianchi óbester, aki Ferdinánd főhercegnek katonai tanácsadója és Máriássynak jó barátja volt, a bécsi udvari tanácsnál Máriássy részére, a Károly főherceg alá tartozó 48. számú Vukassovics ezredhez kért beosztást, amit meg is kapott. Ez azonban sehogy sem tetszik Máriássynak. Jelzi is anyjának, hogy: „Tegnap írtam a Höff-Kriegs-Ráth-nak, hogy oda (t. i. a Vukassovics ezredhez) nem megyek, hanem négy havi szabadságot kérek, de csak akkor, ha az irodám a számadásokat befejezte. Így azt hiszem, hogy Görzbe kerülök.“⁸⁶

Máriássy valóban Görzbe került, ahol tovább folyt a quietálás gondolata körüli nehéz belső tusakodása. Azonban ekkor már inkább a quietálás ellen és a katonai szolgálatban való megmaradás melletti állásfoglalás homályos körvonalai kezdenek bensőjében kialakulni, amire döntő befolyást gyakorolt az a tény, hogy nyugdíját *nem* kapott volna, ha quietál.

1801 szeptemberében Máriássy írja haza, hogy amint Corpsát feloszlatta, irodájával együtt nyomban Görzbe került és itt is marad, míg számadásaival — melyekért mint Corps Commandáns felelős — el nem készült. „Utána — írja — szabadságra megyek, s mi lesz velem továbbá, nem tudom, de az egész világ azt mondja nekem, nehogy quietáljak, mert szívvel-lélekkel katonák vagyunk és odahaza soha nyugtot nem lenne. *Könnyű quietálni, de nehéz a visszatérés.*“ Ezt az utóbbi kijelentést későbbi leveleiben gyakran megismétli.

Jelzi Máriássy, hogy meglátogatta Trevisóban jövődöbéli ezredesét, aki neki jó barátja. Ügy véli, hogy ha annak

⁸⁶ 1801. VIII. 24. Mariano. VIII. 28. Görz. — U. ott.

idején kérte volna, hogy valamelyik ezredhez alezredesként osszák be, megkapta volna, de ő szerette vadász Corpsát, s azt semmi áron sem akarta elhagyni.

Közben a bécsi udvari haditanács leírt Máriássyhoz, hogy három havi szabadságot engedélyezett neki, de állomáshelyét addig el nem hagyhatja, míg irodája a számadásokkal készen nincsen, mert a számadásokért ő felelős. A számadások elkészítése körülbelül öt hónapba kerül, addig tehát Görzben kell maradnia, ami bántja is őt, mert sem Corpsá, sem dolga nincs! Szálláson Coronini gróf házában van, s jól el van látva, de mi haszna, ha itt már senki sem marad, mert az összes tisztek, s az övéi is 18 ezredbe lettek széjjel osztva az ország minden részébe. Így tehát elvesztette jó barátait, s mer dicsekedni azzal, hogy ezek mind szerették őt.⁸⁷

Ez alatt írt neki édesanyja, s jelezte, hogy ő valami beadvánnyal óhajt a császárhoz fordulni, melyben fia részére valamit kérni akar, de hogy mit, azt nem tudjuk megállapítani. Máriássy erre szinte ijedten kéri anyját, hogy az Istenért, „ne küldje el az értem írt beadványt a császárnak, mert én koldulni nem akarok, mivel tudatában vagyok annak, hogy az egész armádia tudja, mennyire jó katona vagyok.“

„Lemondásomról — folytatja — őszintén a következőket írhatom: Akármelyik napon quietálhatok alezredesi címmel, de nyugdíjat nem kapok, mivel egészséges és legszebb éveimben vagyok, szolgálatra pedig alkalmas. Ha tehát quietálok, akkor eddig hiába szolgáltam, s odahaza hogyan fogok évi 1800 forint jövedelemből megélni? Jól gondolja meg édes Anyám, hogy csak a Szepességben megmaradni nem akarok, s mibe kerül ma az, ha egy utazást kell valahova megtennem?“

A Hoff-Kriegs-Rath-nak megírtam, hogy mivel én vadász Commandáns és önálló előljáró voltam, nagy méltánytalanság történe velem, ha valamelyik ezredhez őrnagyként kellene bevonulnom. Inkább koldulok, de így ezredhez nem megyek, hacsak alezredesnek ki nem neveznek.

Amint a számadásokkal készen vagyok, megyek Bécsbe, ahol Károly főherceggel akarok beszélni: azért kérem édes Anyámat, hogy az én sorsomat illető gondolatait velem közölni szíveskedjék, mert *édes Anyám parancsainak eleget kívánok tenni.*⁸⁸

Körülbelül egy hónappal később Máriássy azt írja anyjának, hogy ha a Vukassovics ezredbe, ahova áthelyezték,

⁸⁷ 1801. IX. 11. és 22. Görz. — U. ott.

⁸⁸ 1801. IX. 28. Görz. — U. ott.

tényleg átmenne, ott rangban az első őrnagy lenne. — Lát-szik tehát ebből, hogy Máriássy lassan bár, de kezd puhulni és mintha már kezdené magát hozzászoktatni ahhoz a gondolathoz, hogy ezredhez megy. Lassanként a quietálás gondolata is nyugdíjazási kérvénnyé módosul, mert november elején Máriássy értesíti édesanyját, hogy a bécsi hadi tanácshoz fordult beadvánnyal, melyben őrnagyi nyugdíjának megállapítását kéri az alezredesi cím megadásával. Számítása szerint az őrnagyi nyugdíj évi 800 forint. Amint a haditanács beadványára válaszol, nyomban megírja haza.⁸⁹

1801 december elején azt írja haza Máriássy, hogy lemondására vonatkozó álláspontját édesanyjának most már világosan kifejtette, s figyelmezteti, hogy az ilyen komoly életforduló előtt sok mindent alaposan meg kell fontolni és gondolni. „Édes Anyám higgye el, hogy tanításait mindig komolyan vettem s azokat szentnek tekintettem, s őket halálomig követni fogom.“

Vége december elején a bécsi haditanácstól is megjött a válasz, amelyet Máriássy siet anyjával közölni. E szerint: „mivel egészséges vagyok. — írja — és semmiféle betegség nem kínoz, s így szolgálatképes vagyok, *nyugdíjat nem kaphatok*, de ha a birtokom megkívánja otthon létemet, quietálhatok. — Mindezeket én a Hoff-Kriegs-Rath értesítése nélkül is tudtam. E szerint legrövidebb idő alatt várom édesanyám tanácsát, s amit nekem parancsol, azt teszem. Bánt engem a kapott válasz, mert hiszen sokáig szolgáltam ellenérték nélkül.“ — Közben megírta haza azt is, hogy ha a számadásait befejezte, akkor Bécsbe, onnan Pestre s végül a Szepességre megy, hogy édes anyjánál „lépjen szolgálathba.“⁹⁰

A haditanács fenti értesítése döntő volt Máriássy életében, mert ennek hatása alatt alakult ki benne a gondolat, hogy nem quietál, hanem tovább szolgál. 1802 január elején már írja is haza, hogy ami a quietálást illeti, erről szó sem lehet, egyébként erről még Károly főherceggel is fog beszélni. 1800-ban Bellegarde vezénylő tábornok őt már a vadász Corpsnál alezredességre előterjesztette, de azután jött a szerencsétlen visszavonulás, Mantua blokádja, majd bekövetkezett a fegyverszünet, s így az előléptetés elmaradt. Mivel most előléptetés nincs, őt Károly főherceg sem léptetheti elő, nem marad tehát más hátra, mint szabadságot kérni alezre-desi jelleggel s szabadságon maradni, míg valóságos alezre-des nem lesz. Ha ezt nem adnák meg, még mindig lehet quietálni nyugdíj nélkül és melléje kérni az alezre-desi címet.

⁸⁹ 1801. IX. 28. Görz. — U. ott.

⁹⁰ 1801. XII. 1., 4. és 8. Görz. — U. ott.

Fz utóbbit azonnal megkaphatja s quietálhat is, de akkor a pensió, a kéménybe esett. Mindezeket meg akarja tárgyalni jó barátaival, s első sorban, Károly főherceg adjutánsaival, akik neki szintén jó emberei. Egyébként meg van elégedve, mert kiküldik Triesztbe az Ober-Kriegs-Commissariátushoz, s itt fogják számadásait felülvizsgálni. Végül megfogadja, hogy amint törzstiszt lesz, többet kártyát nem vesz kezébe, — tehát eddig kártyázott!⁹¹

Máriássy január 19-én jelenti anyjának, hogy holnap megy Triesztbe a főhadbiztossághoz, s állítólag ide várják Károly főherceget is, akinek, ha ide jön, itt fogja kérvényét átnyújtani, ha nem jön, akkor Bécsben.

A számadások felülvizsgálata február első felében befejeződött, s Máriássy 20-án készült Triesztből Bécsbe indulni, hogy Károly főhercegnek, aki nem jött Triesztbe, Bécsben személyesen nyujtsa át folyamodványát, amire még nem sejt, hogy milyen választ fog kapni.⁹²

Számadásai lezárásával és felülvizsgálatával Máriássy végleg megszűnt Corps Commandáns lenni. Életének nevezetes és kellemes fejezete után a felsőség pontot tett. Mint önálló osztályparancsnok, Máriássy, minden esetre szigorúnak mutatta magát kifelé, de a ridegnek látszó szigor mögött igazságosság, belátás, sőt jólelkűség húzódott meg, de csak azokkal szemben, akik ezt megérdemelték. Szolgálon ennek egyik bizonyítékeként contessa Sizzo de Candianinak Máriássyhoz Pontremoliba írt levele, melyben jelzi, hogy völegénye elmesélte neki, hogy vele Máriássy mennyi jót tett, amit annál inkább hálásan köszön, mert manapság az ilyesmi igen ritka és kivételes jelenség.⁹³ Bizonyíték az is, hogy Corpsbeli tisztjei, mint jó barátai után, valósággal bánkódik akkor, midőn a Corps feloszlatása után a világ minden tájára szétszélednek.

Mint Corps Commandáns magyar ember, Révay generális (vezérőrnagy) parancsnoksága alatt állott,⁹⁴ ami Máriássyra nézve szintén csak kellemes lehetett, így azután nem

⁹¹ 1802. I. 12. Görz. — U. ott.

⁹² 1802. I. 19. Görz; II. 13. Trieszt. — U. ott.

⁹³ 1800. I. 15. Trient. La Contessa Sizzo de Candiani levele, — U. ott.

⁹⁴ Révay general majornak egyetlen parancsát őrzi a családi levéltár, amely 1801. január 19-én Mantuában kelt, s ebben Révay elrendeli, hogy Major Máriássy egy század gyalogsággal és némi lovasággal szállja meg Ostigliát. „Sollte der Feind kommen und unsere von Ostilia vetreiben, so musz der Detachements Comendant den Feind sagen, dasz alle Feindseligkeiten aufgehört haben und Ostiglia imer von uns besetzt zwar.“ — U. ott.

csoda, ha Corpsának és ezzel önállóságának elvesztése fájtn neki, s érthető, hogy nem szívesen akart ezredbe menni.

1802 február 20-án Máriássy végre elindult Bécsbe és 26-án már innen ír édesanyjának, s jelzi, hogy itt marad legalább 15 napig, mert Károly főherceg igen nehezen ad audienciát, de reméli, hogy ő kapni fog kihallgatást. A többi generálist már meglátogatta. Panaszkodik, hogy Bécsben milyen méreg drágán él, szállás, fogat, lakáj stb. napi 15 forintjába kerül. Ha Bécsben végez, nyomban távozik Pestre.⁹⁵

Márciusban jelenti anyjának, hogy volt Károly főhercegnél, aki igen kegyesen fogadta. Elmondotta neki, hogy őt jó szolgálataiért mellőzés érte s quietálni akar. A főherceg a quietálásról viszont hallani sem akart, s megnyugtatóul bízta, hogy a hibát helyre fogja hozni. Bejelentette a főhercegnek azt is, hogy ő most szabadságra megy, mire a főherceg megmondta neki, hogy ne sokáig időzzön szabadságon, mert a hadseregnél most új rendszerű gyakorlatozás fog megkezdődni.

Írja, hogy már március első hetében elment volna Bécsből Pestre, de lova a nagy hóban megsántult, így tehát maradnia kellett, s noha még nincsen két hete, hogy Bécsben van, de már is 300 forintjába került az itt tartózkodás.

Ez időben Máriássy a familiájára valamiért nagyon megharagudhatott, mert többek közt azt írja anyjának, hogy nem csodálkozik azon, hogy a Máriássyak folyton veszekednek, „mert nincs köztük tisztességes ember“(!), s ha neki nem illenék édesanyját időnként meglátogatni, ő bizony soha feléje sem nézne a Szepességnek. Három havi szabadságából valamennyi időt Pesten tölt, azután Gömörbe készül s onnan megy anyjához. Március 18-án este elég rossz úton Máriássy Pestre ért, ahol a jó barátok majd széjjel szedték, s mindegyik azt akarta, hogy nála legyen.⁹⁶

Pestről Máriássy, úgy látszik, valóban elment Gömörbe, majd innen a Szepességre. Március második felétől ugyanis októberig nem maradt reánk levele, valószínű tehát, hogy szabadságát meghosszabbította és 1802 nyarán otthon Kayser Mihállyal és családbelieivel összeállította kamarási ősfáját, úgynevezett katonai ősfát, melyet 1802 aug. 15-én a szepesmegyei Haraszton a Vukassovics ezredbeli Márkusfalvi Máriássy András őrnagy részére Máriássy József-Pál és még tizenkét családtag, köztük a jurium familiae director József-

⁹⁵ 1802. II. 26. Bécs. — U. ott.

⁹⁶ 1802. III. 6. és 9. Bécs; III. 19. Pest. — U. ott:

István is, hitelesítenek és bizonyítják, hogy András az 1059-ben (?) élt Miklós őstől származik.⁹⁷

Máriássy a főkamerasi hivatalhoz ősfáját elintézés végett be is nyújtotta, s Weber szerint ő lett volna az első nemes ember, aki kamarás lett, mert ő előtte csak mágnások kapták meg ezt a méltóságot, ami azonban tévedés.⁹⁸ Weber egyébként elmondja, hogy Máriássy kamarási kinevezése elég soká késett, s amidőn az udvarnál egy cercle alkalmával Máriássy ezt a felség előtt szóvátette, a király azzal válaszolt: „Ja, ja, mein lieber Máriássy, wir werden schon machen“, mire Máriássy kedélyesen így felelt: „Das höre ich schon, zum drittenmal, Majestät!“⁹⁹ Ez után már nem késett soká a kamarási kinevezés és 1803 április 22-én a főkamerasi hivatal (gr. Colloredo Ernő) értesítette Máriássyt, hogy őfelsége „in Ansehung seines altadelichen Geschlechts und Herkommens, nach eingelegten und richtig befundenen Ahnenproben, auch seiner persönlich rümlichsten Eigenschaften“, f. hó 20-án valóságos kamarássá nevezte ki.¹⁰⁰

A kamarási méltóság kérelmezéséről persze anyja tudott, s 1803 március 10-én Máriássy írja is neki, hogy reméli, hogy a kamaráskulcsot meg fogja kapni, noha ezt a méltóságot nemesek és *magyarok* nehezen kapják meg. Volt a császárnál is — írja Máriássy, — akinek megmondta az igazat, (de nem úgy, ahogy Weber előadja), hogy ha megkapja a kamarásságot, ám jó, de ha nem, ő ezért bánkódni nem fog.

Az audienciának meg volt az eredménye, mert április 20-án örömmel jelenti anyjának, hogy a császár tegnap megadta neki a kamarási méltóságot, a nagyobb taksa elengedése mellett, ami most elég ritka, mert a kincstárnak pénzre van szüksége. Örül, hogy „Kammerherr“ lett, már csak azért is, mert ő az első a családban, aki ezt a méltóságot elnyerte, s mindössze 500 forintjába került, mert csak az úgynevezett kis taksát kellett neki megfizetni, míg ezzel szemben pl.: Festetics kamarássága 20.000 forintjába került. Szirmay só-

⁹⁷ Az *eredeti* ősfát e sorok írója néhai báró Máriássy Gézanál Márkusfalván az 1910-es években többször látta, de ma már hollétééről közelebbit nem tud!

⁹⁸ Weber S.: I. m. 360. Utána néziünk a Kämmerer Almanach-ban (Wien, 1903), hogy Weber állítása helytálló-e? A nevezett Almanach szerint pl.: 1796-ban az egyszerű nemes Bocholz-Assenburg Werner lett kamarás, aki pedig csak 1803-ban lón báró. 1800-ban Jekelfalussy József, aki csak „von“ volt, továbbá Correr Veneto Leonardo *nobile* lettek kamarások, 1801-ben Joseph von Apponyi, 1802-ben Hruschowsky von Hruschowa Cajetán lettek kamarások, s így Weber állítása megdől. (Ld.: az Almanach: 204., 217., 240., 286., 296. ll.)

⁹⁹ Weber S.: I. m. 360. l.

¹⁰⁰ A főkamerasi hivatal 1803. ápr. 22-én Bécsben kelt eredeti értesítése a családi levéltárban.

gor is megfolyamodta a kamarásságot. de nem kapta meg. Rendkívül jól esik neki, hogy édesanyja örül új méltóságának. Tudatja anyjával új címét is, mely így hangzik: „Monsieur de Mariássy chembelan (így!) actuel, Major du Regiment de son altesse royal s. archi Duc Ferdinand Inf. au S. de S. l'Emp. et Roy — a — Presburg.“ —

Máriássy 1803 április végén vagy május elején letette a kamarási esküt s aztán — re bene gesta — nyomban el is hagyta a drága Bécset.¹⁰¹

Visszatérve az 1802. esztendőre, ennek őszén Máriássyt ismét Pesten találjuk, s éppen indulóban van báró Orczyval négy napra Székesfejérvárra, ahol a báró főispáni székbe fogja installálni Örményit. Máriássy egyébként mozgalmas társadalmi életet él, mindennap ebédekre hivatalos, s nagyon jól érzi magát.¹⁰²

Úgy látszik, Máriássy tényleg azt a taktikát követte, amit egy anyjához intézett korábbi levelében említett, hogy t. i. mindaddig lehetőleg szabadságon marad, míg a valóságos alezredesi rangot el nem éri. 1802 végén még mindig szabadságon találjuk Máriássyt, Pesten mulat, vidéki barátait sorra látogatja, s december vége felé a magyar generál kommandóhoz kérvényt ad be, hogy szabadságát négy hónappal, tehát 1803 tavaszáig meghosszabbítsák. A generál kommandó azonban a kért szabadságot nem adhatta meg, hanem a kérést ezrede állomáshelyére, Itáliába kellett küldeni, de engedélyt kapott arra, hogy míg kérvénye Itáliából vissza nem érkezik, Pesten maradhat.¹⁰³

1803 elején Máriássy úgy látszik, Gömörben, vagy talán a Szepességben is megfordult, mert január 20-án azt írja haza, hogy szerencsésen Pestre ért, de Muránytól kezdve az út éktelen rossz volt. — Jelenti, hogy találkozott Alvinczyval, aki saját felelősségére megengedte neki, hogy a farsangot Pesten tölthesse. Pesten mindennap bál van, s a farsang itt sokkal vidámabb, mint a Szepességben. Társadalmi életben sincs hiány, sűrűn jár Alvinczyhoz, Szent-Iványi országbíróhoz, s megtörténik, hogy naponta három helyre is hívják ebédre.¹⁰⁴

Január végén ismét írja anyjának, hogy Alvinczy generális végtelenül kedves volt. s szabadságát minden kérés nélkül egy hónappal prolongálta, amiből látszik, hogy Alvinczy Máriássyt igen kedvelte. ·

¹⁰¹ 1805. III. 10. Pest; IV. 15. Bécs; IV. 20. Bécs, V: 10: Pozsony, V. 20. Pozsony. — A családi levéltárban.

¹⁰² 1802. X. 2. Pest. — U. ott.

¹⁰³ 1802. XII. 29. Pest. — U. ott.

¹⁰⁴ 1805. I. 20. Pest. — U. ott.

Írja, hogy Pesten sok régi jó barátja közt igen jó dolga van, vígan vannak, mindennap bálokat tartanak, s pl: Orczy Józsefnél február elején oly szép és fényes bál volt, hogy a császárnál sem lehet szebb. A bálokon maga a nádor is mindig részt vesz. Február elején 24 szánkával gyönyörű szánkóparti, s utána az országbírónál bált volt. Bár a farsangolás sok pénzébe kerül, nem bánja, megéri, mert egyszer él az ember.

Ugyancsak január végén lovászát útlevéllal Pestről haza küldi, s az útlevéltre sajátkezűleg a következő *magyar* megjegyzést írja rá, melyet azért közlünk, mert eddig ez az egyetlen magyar írás, melyet Máriássytól ismerünk:

„Ha annak az én legényemnek valamelyik *Station Kalaus* adnak mutatássért szokásos lenne, téhad a nemmes bírák aztat kalaust nékie adni el ne mulassák, — Pesten d. 20. Januarii 803. — Mariássy m. p. Fősztrázamester.“ Nem lehet tehát Máriássyt azzal vádolni, hogy perfekt és túl választékos magyar nyelven írt!¹⁰⁵

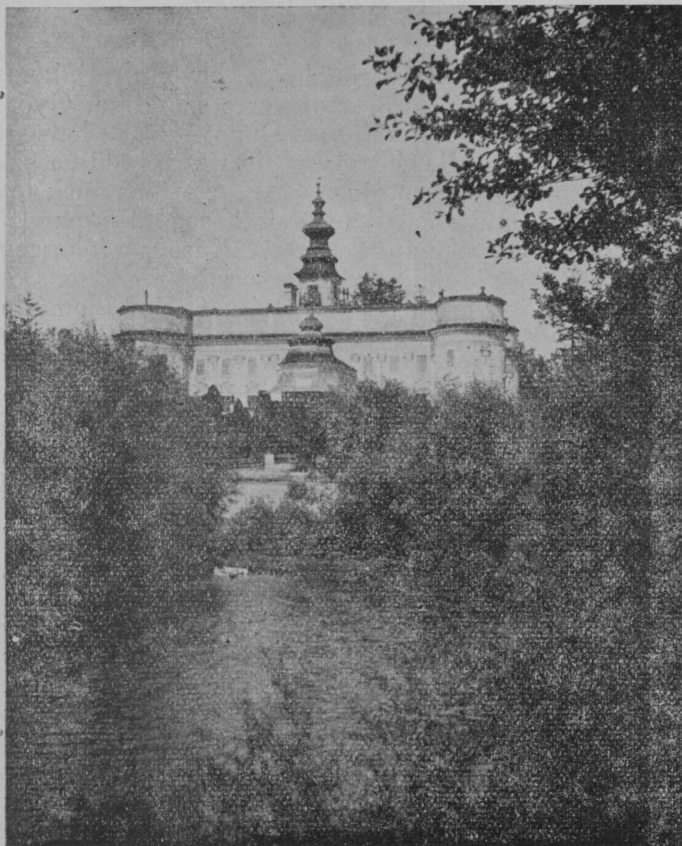
Úgy látszik, szabadsága alatt Máriássy nem maradt tétlen, s ahol lehetett, alezredessége érdekében ütötte a vasat. Úgy látszik, 1803 elején tárgyalt gróf Colloredoval, a Ferdinánd főherceg ezredparancsnokával, aki személyesen óhajtott Károly főherceg elé járulni s megkérni, hogy Máriássyt adja melléje őrnagynak. Egyelőre ugyanis az alezredességről szó sem lehetett, mert ekkor minden előléptetés meg lett szüntetve, de azért Máriássy elhelyezkedése gondolatát egy pillanatra sem adja fel. Ebben az ügyben Bécsbe készül, de most (február végén, március elején) az utak oly rosszak, hogy nem mer elindulni, pedig Bécsben szeretne gr. Colloredo ezredparancsnokkal találkozni, mert így megtakarítana egy itáliai utat.

Egész márciusban (1805) folyton az utak javulását várja, hogy Bécsbe mehessen, s ott ügyeit intézhesse. „Ki tudja, Bécsben majd mit érek el, írja, *de ha megharagítanak — quietálok.*“¹⁰⁶ Máriássy hamarosan rájött, hogy megdölgő gondolatlanul elszólt. vagy írta magát, s elhamarkodott kijelentését pár nappal később kelt levelében, úgy látszik, már csak azért is siet visszavonni, mert ezen kijelentés nyomán édesanyjában újra feltámadtak a szunnyadó remények. Talán írt is gyorsan fiának, biztatva, hogy csak quietáljon és jőjjön mielőbb haza, ő tárt karokkal, s örömmel várja. Ámde az anya felújuló reményeit fia csakhamar elnyomja, írván, hogy előbbi kijelentése nem volt komoly, nem akar ő még

¹⁰⁵ 1805. I. 22.; I. 30.; II. 9. Pest. — U. ott.

¹⁰⁶ 1805. II. 25.; III. 10. Pest. — U. ott.

quietálni, mert előbb alezredes akar lenni. Hangsúlyozza, hogy neki Márkusfalva nem cél, hanem csak eszköz a katonáskodás lehetővé tételére. Egyébként most már gyakran kijelentette, neki nincs is, sohse volt kedve a Szepességen lakni.

A XVIII. században épült Máriaassy kastély Márkusfalván, előtte a Hernád folyóval.

Valószínű, hogy anyja e levelében szóvátette és nehez-ményezte fia csökönyös természetét, mire fia azt válaszolja, hogy egy cseppet sem csodálja, hogy csökönyös jellemével nincs megalégedve.¹⁰⁷

Március végén nem minden célzás nélkül tudatja édes anyjával, hogy parancs érkezett, amely a tiszteknek ismét

¹⁰⁷ 1805.II. 18.; Pest. — U. ott.

megengedi a charge-t megvásárolni. Pl.: ha valakinek van valami érdeme, vehet magának *ezredességet* is, viszont ő, az őrnagyságát semmi pénzért el nem adja. A vételért nem az eladó, hanem az aerarium kapja, a vételár kamatait élvezheti csak az eladó. Ez a rendelkezés azonban nem sokáig maradt érvényben, mert azt már április első napjaiban visszavonták.

Ekkor Máriássy azt várta, hogy bevonultatják ezredéhez, amidőn tehát Bécsbe utazott, erre számítva, Győrben a Vukassovics ezred Abridungs-Depot-jában helyezte el paripáit, mert megtudta, hogy egy tiszt április 15-én az ujonckokkal Itáliába indul, s majd esetleg vele mehetnek lovai is. Azonban a bevonulatásból nem lett semmi, s az Itáliába való utazást megtakarította neki Károly főherceg, aki Máriássyt egyelőre ideiglenesen Pozsonyba rendelte, s ő maga úgy tervezte, hogy április 18-án Bécsből új állomáshelyére távozik. Ámde Máriássy tervezett, s a magasabb hatalmak végeztek. Ugyanis Máriássyt Károly főherceg keddre, János főherceg pedig csüörtökre ebédre hívta meg, s így nem indulhatott Pozsonyba. Bécsben még találkozott Colloredo ezredessel és végignézte a Migazzi kardinális halála alkalmából tartott gyászünnepélyeket.

Közben megérkezett a kamarási kinevezés és Máriássy most már nem távozatott Bécsből, míg a kamarási esküt le nem tette, pedig szeretett volna már Pozsonyba menni, mert Bécs ekkor is drága volt, s panaszkodik is, hogy csak a szoba napi két forintjába kerül. Végre május elején Máriássy elhagyta Bécset, s átment ideiglenes beosztásába, Pozsonyba, ahol szeretett lenni, egyrészt, mert közel volt Bécshez, másrészt Pozsonnyal anyja is meg volt elégedve, mert nem volt túl messze a Szepességétől.¹⁰⁸

Pozsonyi tartózkodása ideiglenesnek indult ugyan, de elég soká tartott, s ha ezt Máriássy előre tudja, akkor aligha írta volna haza, hogy az ezred tisztjei örülnének, ha nemcsak ideiglenesen, hanem valóságosan és végleg is Pozsonyba helyeznék át.

Alig helyezkedett el Pozsonyban, csakhamar mindenféle őt érdeklő hírek kerültek forgalomba. Így még május havában egy kapitány jött Bécsből, aki azt a hírt hozta, hogy a Vukassovics ezredből a sok veszekedés miatt az összes tiszteket széjjel osztják, csak Máriássyt nem, mert úgy az előző, mint a mostani ezredparancsnok, Károly főhercegtől azt kérte, hogy Máriássyt hagyják az ezrednél. Erről mindeddig — írja haza — parancs nem érkezett, lehet tehát az a hír igaz

¹⁰⁸ 1805. IV. 18. és 20. Bécs. — U. ott.

is, meg nem is. Megkérdezte udvari ágensét, az sem tud semmiféle áthelyezésről, de mindez nem számít, mert a katonaságnál bármely órában váratlanul bekövetkezhet valami változás. Annyi bizonyos, hogy a katona nem a maga urá, azt köteles tenni, amit parancsolnak neki és mindenhez hozzá kell szoknia. Mivel a fenti szóbeszédet parancs nem követte, tehát az áthelyezésről szóló hír nem igaz, azonban valahova végre mégis kerülnie kell, mert ideiglenes minőségben örökké itt nem maradhat.¹⁰⁹

A márkusfalvi ősi Máriássy vár romjai. Ennek jobboldali fedett és restaurált részében volt a legújabb időkig a családi levéltár elhelyezve.

Egyelőre, amint hallja, az a veszély fenyegeti Máriássyt, hogy a Nádasdy ezredhez kerül, noha ide nem szívesen menne. Ez a veszedelem azonban csakhamar elmúlt, mert az ezredben az üres őrnagyi helyet betöltötték, s az áthelyezésből nem lett semmi. Most az a helyzet, hogy a Vukassovics, meg a Ferdinánd főherceg ezredparancsnoka is Károly főhercegtől őt kérte. Ugyanis Ferdinánd ezredparancsnoka sze-

¹⁰⁹ 1805. V. 5.; V. 10. körül; V. 20. és 25. Pozsony. — U. ott.

retné első őrnagyát nyugdíjaztatni, ami azonban nehezen megy, s a nyugdíjba távozó őrnagy helyére ő kerülne. Egyébként neki most már mindegy, hogy melyik ezredbe helyezik, ő valóságos standbelinek bármely ezredhez kész elmenni.

1803 júniusában Máriássynak édesanyja megírja, hogy elment a Tátrába fürdőket venni, mire fia szívéből kívánja neki, hogy a fürdők használjanak.

Ebben az évben rendeztette a család a levéltárat is, amit Máriássy nagyon helyeselt és július elején írja is haza, hogy örül, hogy végre a családi levéltár lajstromozva és rendezve van. Ők egyébként augusztus 20-án Pozsony mellett táborba szállnak és úgy hallja, hogy Károly főherceg a táborban egy gránátos zászlóaljra fog reá bízni, mert a táborban a gránátosokból egy ötödik zászlóaljra fognak felállítani.¹¹¹

Károly főherceg látogatását természetesen előre jelezték, s Máriássy augusztus 3-án már tudatja anyjával, hogy a főherceg aug. 17-én Pozsonyban fog ebédelni akkor, amidőn Lengyelországba táborba megy, ahonnan visszatérőben Menckendorft fogja meglátogatni. Azt is megtudta Máriássy, hogy a főherceg Lengyelországból jövet merre fog utazni, s írja haza, hogy a főherceg Duklán át Eperjesre fog érkezni, itt marad éjjelre, másnap ebéden Lócsén lesz, ahonnan Szomolnokra távozik, tehát Márkusfalván keresztül fog utazni. Ugyanekkor írt Máriássy Gundelfinger szepesi alispánnak is, s felkérte, hogy tartson a megyében jó rendet akkor, amidőn a főherceg a Szepességen keresztül utazik, s ne feledje, hogy a főherceg a császár alteregója,¹¹² s mint katona, mindenek fölött áll.

Néhány nap múlva Máriássy a főherceg változott úti programját közli anyjával. Eperjesig marad az eddigi útirány, de innen a főherceg Kassára megy, mert ott meg akarja nézni az Alvinczy ezredet. Kassáról Meczenzéken, Szomolnokon át Rozsnyó felé utazik Pestre, s innen majd tovább, s így Márkusfalva az útirányból kimarad.

1805 augusztus 14-én Budáról Merveldt tábornagy és Ott altábornagy parancsot intéznek: „an das Infanterie Regiment Erzherzog Ferdinánd“, s elrendelik, hogy miután a felség „der zu dem Minckendorfer Lager bestimmten Grenadiers Division in Battailons an Zuordnen befunden haben, und die Division des Regiments mit jenen der beiden Regimenten Auersperg und Erzherzog Carl unter dem Commando des Major Mariassy ein Bataillon formiren wird, so hat das Regiment die Granadier Division“ úgy elindítani, hogy e

¹¹¹ 1805. VII. 2. és VII. 16. Pozsony. — U. ott.

¹¹² 1805. VIII. 3. és 6. Pozsony. — U. ott.

hó 29-én Bécsben legyen. „Der Herr Major von Mariassy hat mit der Grenadier Diwission den 25-en dieses von hier auf zu brechen und den March nach Wien in 4 Marchtäge und 1 Rastag ein zu theilen.“

Augusztus 18-án Máriássy Budáról megkapja a konkrét parancsot, hogy a gránátosokkal aug. 25-én Budáról négy menetelési és egy pihenő nap alatt legyen Bécsben. Máriássy 20-án megírja anyjának, hogy ezeket a parancsokat megkapta, tehát Bécsbe fog menetelni, az egész gránátos zászlóaljat a gyakorlatokon és a táborban is ő fogja vezényelni. A Ferdinánd ezred tehát táborba száll, a táborozás pedig neki is sok pénzébe fog kerülni, mert a főherceg előtt rendes ruhában és felszereléssel lehet csak megjelenni. A táborozáshoz megfelelő sátrat, nyergeket, paripát, és egyéb holmikat vásárolt.¹¹³

Augusztus 30-án Máriássy már Bécsből ír haza, s jelzi, hogy gránátosaival Bécsbe érkezett és a parancsnokló tábornok württembergi herceg előtt parádéztak is, s utána az összes tisztek a hercegnél étkeztek.

Máriássy Bécsben gránátosaival állandóan gyakorlatozott, mert — mint írja — nem akar embereivel hátul maradni. Bécsben minden nap egy-egy főherceg látogatója volt, aki az egész gyakorlatozást végig nézte, sőt egy ízben Lajos főherceg átvette a zászlóaljat és a gyakorlatot ő maga vezényelte.

Bécsből szeptember 18—20-án mentek Menkendorfba, a táborba, ahol — amint már előre anyjának megírta — nagy parádék lesznek. Előre tudott dolog volt, hogy a táborban a császár minden nap 60, Károly főherceg 50, Ferdinánd főherceg, Máriássy altábornagya és a württembergi herceg 40—40, Lichtenstein herceg 30, Schwarzenberg herceg pedig 20 személyt (tisztet) fognak megvendégetni, úgy, hogy a tisztek naponta ebédre lesznek meghíva. Ezeknek a nagy uraknak a táborozás sokba kerül, de — írja Máriássy — „nekünk is“. Ő erre a célra 400 forintot tett félre, amiből előreláthatólag semmisen marad. Többek közt (amint írta) rendes, szép paripát is vett, mert Károly főherceg igen szereti, ha a törzstisztek a front előtt „*hetykén*“ lovagolnak.

A táborban az utolsó gyakorlatozás október 4-én, a császár névnapján lesz, a következő napon (október 5-én) a tábor feloszlik, s ő visszamegy Pozsonyba.¹¹⁴

Szeptember 20-tól kezdve tehát Máriássy gránátosaival Menkendorfban táborban volt, ahol az összes gránátos zászló-

¹¹³ 1803. VIII. 14., 18. Buda, VIII. 20. és 23. Pozsony. — U. ott.

¹¹⁴ 1803. VIII. 30. és IX. 18. Bécs. — U. ott.

aljak és az ezredek a császár előtt gyakorlatozásokkal produktáltak magukat. „A császár az én zászlóaljammal — írja Máriássy — nagyon meg volt elégedve.”¹¹⁵ Egyébként háromszor volt már udvari ebéden, melyeken a királyné is jelen volt. „A tegnapi összgyakorlatozáson a császár az egész frontot végig járta; utánna az ezredek, előtte eldefiliroztak, én is a Neapolitana nevű lovamon parádéztam. Mindenki dicsérte lovamat. A lovat, mivel már kiszolgált engem, a táborozás után eladom. Őt olyan paripám van, melyeknek az egész ármádiában nincsen párjuk, 50,000(!) forintot érnek.”

1803 október 4-én, a császár nevenapján természetesen az egész tábori császári ármádia kivonult, hogy a császár előtt parádézzon. „A császár és a császárné — írja haza Máriássy — nálunk gránátosoknál, a mi sátrunkban tábori misét hallgattak“, közben sortűzek is voltak, s mise után a tábor összes tisztjei cerclére a császár elé járulnak. „Úgy a császár, mint Károly főherceg, a táborral nagyon meg voltak elégedve, amit nem is csodálok, mert a mostaninál nagyobb pompájú tábort még sohasem láttam“ — írja Máriássy anyjának.¹¹⁶ A táborozást holnap befejezik s minden ezred visszatér rendes állomáshelyére. „Én négy napra Bécsbe megyek, s utána haza Pozsonyba.“

Máriássy Pozsonyban Neapolitana nevű lovát 500 forintért eladta, s készült haza (Tályára) szabadságra. Október 18-án már jelzi is, hogy hat heti szabadságot kapott és e hó 20-án Pozsonyból előbb Pestre indul, ahol néhány napot óhajt tölteni, azután szüretre Tályára utazik, ami meg is történt, mert okt. 30-án már innen ír haza levelet.¹¹⁷

November vége felé Máriássy visszatért Pozsonyba, ahol az esztendő hátralévő részét a helyi katonai szolgálat mellett intenzív társadalmi életet élve, kellemesen töltötte. Írja is haza, hogy Pozsonyban nap mint nap nagy trakták, lakomák vannak, így pl. az öreg gróf Balassa, aki társaságkedvelő gazdag ember és felesége sincs, nagy és fényes ebédeket ad. Sokat van Máriássy báró Perényiéknél, bejáratos gr. Pálffy-ékhoz stb., s így nem csoda, ha Pozsonyban jól érzi magát.

1804 elején (kb. január 6. táján) Máriássy Bécsbe ment, ahol Károly főhercegnél audienciára jelentkezett és kérte előléptetését. Máriássy 1799. decemberében lett őrnagy, s ekkor már szeretett volna alezredes lenni. Károly főherceg azt válaszolta, hogy ismeri Máriássy érdemeit és életkörülményeit, s

¹¹⁵ „Czisar byl z mojim Battalionem welmy contenty“. — 1803 szeptember, a Menkendorf melletti táborban. — U. ott.

¹¹⁶ 1805. X. 5. A menkendorfi táborban. — U. ott.

¹¹⁷ 1805. X. 12. és 18. Pozsony, X. 30. Tályá. — U. ott.

legyen meggyőződve, hogy amint a számfeletti tisztek elfogynak, nem fog róla megfeledkezni. Így tehát — írja, — az embernek türelmesnek kell lenni.

Máriássy a főherceg türelmet kívánó és várakozásra intő válaszan korántsem búsulta el magát. Belekapcsolódik a vidám bécsi farsangba. Részt vesz Esterházy herceg és Zichy gróf báljain, s csak azután indul vissza Pozsonyba, ahova január 18-án érkezik.

Ekkor történt Máriássyval az az igen ritka és kivételes dolog, hogy *felesleges* pénze volt, s 1000 forintot ő ad kölcsön kamatra a gazdag Esterházy Jánosnak, egyúttal azonban levelet ír haza, hogy mivel Pozsonyban rangjának megfelelően élni nem tud, édesanyja küldje el neki egész évi czulágját. Máriássy érzi, hogy itt némi nehezen érthető ellentmondás van, tehát igyekszik magyarázkodni, írván, hogy hiszen igaz, hogy van pénze, senkinek sem adósa, „de adósságot csinálni nem is akarok. Se feleségem, se gyermekeim nincsenek, tehát minek takarékoskodjak?”¹¹⁸

1804 farsangját nemcsak Bécsben, de Pozsonyban is végig töltötte Máriássy, s talán ez is oka volt, hogy hamar megbánta, hogy Esterházyknak pénzt adott kölcsön, mikor azt ő is használhatta volna. Pozsonyban fényes bálók, nagy vacsorák voltak, s Máriássy mindenben részt vett, s mindenütt ott volt elannyira, hogy a farsang vége felé már a csömör környékezi, megelégteli a sok bált és vendégeskedést, s örül, hogy a farsangnak vége. A farsangvégi jókedvet egy szomorú eset zavarta meg. Ugyanis Máriássy jó barátjának, Pongrácz Jánosnak fiát, aki részt vett az insurrección, a császár fizetés nélkül számfeletti főhadnagynak nevezte ki. Azonban a fiatal gyerek sikkasztott, mire degradálták, egyévi várfogságra ítélték, s az ítéletet az egész ármádiában kihirdették.¹¹⁹

Közben a Máriássy család Máriássy Imrének 8000 forintért egy eskadront és huszárkapitányi rangot vásárolt, amit Máriássy András nagyon helyesel, s ő maga fizeti be a hadi pénztárba a vételárat. Erre Máriássy Jenő is vérszemet kap, s megkéri Andrást, hogy neki is vegyen kapitányi rangot.¹²⁰

1804 április második felében Máriássy Bécsben van és Károly főherceg adjutanturájában megtudja, hogy Esterházy herceg Károly főhercegtől a Pesten állomásozó ezredéhez őt kérte, s a herceg megmondta a főhercegnek, hogy amint a létszám feletti alezredések elfogynak, saját alezredését nyugdíjba küldi, s helyébe alezredesnek Máriássyt

¹¹⁸ 1804. jan. 13. és 25. Bécs, illetve Pozsony. — Családi levéltár.

¹¹⁹ 1804. febr. 15. Pozsony. — U. ott.

¹²⁰ 1804. márc. 7., 10., 16. és 24. Pozsony. — U. ott.

nevezi ki. Károly főherceg azt válaszolta Esterháznak, hogy Máriássy az alezredesi rangot előbb-utóbb úgyis meg fogja kapni. „Isten tudja — sóhajt föl — hova kerülök, Károly főherceg adjutánsának azonban megmondottam, ne gondolják, hogy én bármelyik ezredhez elmegyek.”¹²¹

Ugyanekkor Máriássy ír haza anyagi helyzetéről is, s kijelenti, hogy a Zulágból egészen jól meg lehetne élni, ha az embernek kiadásai nem volnának, de dacára annak, hogy feleslegesen egy krajcárt sem ad ki, mégis anyagi gondjai vannak, pedig most nem is kártyázik. Míg kártyázott — írja — sokkal több pénze volt, mint most és nagyobb fényt tudott kifejteni. Bevallja, hogy Esterházytól 1000 forintot kért kölcsön, s reméli, hogy ezt az összeget egy év alatt letörleszti.¹²²

Mivel Máriássynak ekkor nem volt pénze, nem is tudott elmenni Prágába a „Loger“-ba, Máriássy Imréhez, pedig szerette volna látni Imre lovas századát. Beharangozásképpen még azt is megírja, hogy az urakhoz, sőt az udvarhoz is gyakran meg van híva ebédekre, azután itt tisztán és rendesen kell öltözködni, mert másképpen itt lovagolni nem is lehet, ennél fogva 2000 forintot kér hazulról, még pedig ezeret kölcsön óhajt venni édesanyjától, ezeret pedig Zulág-ja terhére kér. Úgy hallja, (úgy látszik, udvari ágenséttől), hogy Károly főhercegtől egy gránátos zászlóaljat fog kapni, s így július elején valószínűleg Pestre kell menetelnie, de az úgy látszik, még nem biztos, pedig igen szívesen menne táborba, ahova gróf Merweld altábornagy és gróf Pálffy is ki vannak rendelve.¹²³

Végre június 20-án Máriássy Pozsonyból azt írja édes anyjának, hogy Leewen generális levelet írt neki, melyben tudósítja, hogy a gránátos zászlóaljat megkapja, azonban erről Károly főherceg még parancsot nem adott ki, de Leewen már értesült erről, mert ő lesz a gránátosok dandárparancsnoka.

Noha a Duna most kiöntött, mégis Pozsony mellé táborba szállnak.

Június végén Máriássy Bécsben járt, ahonnan dolgait elintézve, július 6-án tért vissza Pozsonyba. Innen 20-án írja haza, hogy parancsot kapott az Alvinczy ezred parancsnokságától, hogy még a táborozás megkezdése előtt induljon Pestre. Ezrede csak augusztus elsején indul a pesti táborba, ő azonban előre megy, s tegnap cselédségét, lovait és mál-

¹²¹ 1804. április. 30. Bécs.

¹²² 1804. május 16. Pozsony.

¹²³ 1804. június 2. Pozsony.

háját már el is indította Pestre, ahova ő maga hétfőn indul.¹²⁴

1084 július 30-án Pestről írja édesanyjának, hogy néhány napja mindenestől ideérkezett és augusztus 1-én vonul be a táborba, mert akkorra toborozódik össze a világ minden tájáról az ő gránátos zászlóalja.

Egyelőre Pesten szállodában lakik, Leewen generális volt olyan kedves, hogy lovai részére saját istállóját engedte át. Pesten egyébként most nagyon nehéz szállást kapni és minden nagyon drága. Istállóhiány is van, s ezért a törzstisztek és néhányan fenyőszálakból és deszkákból csináltattak maguknak istállót.

A pesti táborat a császár nem fogja meglátogatni, azonban Károly főherceg a Károlyi grófok pesti palotájában fog lakni és itt lesznek Albert és Lajos hercegek is.¹²⁵

Máriássy 1804 augusztus havát a pesti táborban töltötte, ahonnan augusztus 18-án írja édes anyjának, hogy zászlóaljával Károly főherceg nagyon meg volt elégedve. Írja továbbá, hogy: „Szerencsés, de egyúttal szerencsétlen is vagyok: Esterházy herceg és Gyulay generális saját ezredekhez kértek át engem Károly főhercegtől, mint alezredest; mivel azonban a hadseregnél csak négy számfölötti alezredes van, türelemre van szükségem.“ Máriássy a táborat nagyon szépnek találja, s ami az ő szemében a fő, Károly főherceg az egész magyar hadsereggel igen meg van elégedve. A főherceg kedden a morvaországi táborba távozik.

Természetesen a csapatok ekkor naponként sokat gyakorlatoztak, már csak azért is, mert a tábor augusztus 25-én fel lett oszlatva, tehát a gyakorlatozásokra aránylag rövid idő állt rendelkezésre.

A táborozás ideje alatt Máriássy többször megfordult a palatinusnál és herceg Esterházynál, akiknél ekkor nagy és fényes bálók voltak.¹²⁶

A pesti tábor augusztus 25-én programmszerűen valóban feloszlott, de Máriássy még Pesten maradt, s részint dolgait intézte, részint pedig látogatásokat tett Révay Pálnál, Balogh Péternél, Szilassyéknál és másoknál, sőt szeptember 3-án két napra Grassalkovich herceghez ment vadászni.

Szeptember 2-án Máriássy többek közt azt írja édesanyjának, hogy beszélt Károly főherceggel, aki kijelentette, hogy rövidesen változás történik vele, s ezért nem is mehet

¹²⁴ 1804. június 15., 20., 27., július 7. és Pozsony.

¹²⁵ 1804. július 30. Pest.

¹²⁶ 1804. augusztus 18. Pest.

el Tályára, a szüretre.¹²⁷ Amint majd látni fogjuk, ez a változás nem következett be, s Máriássy a tállyai szüreten részt vehetett.

1804 szeptember 12-én Máriássy már ismét Pozsonyban van, s innen írott leveleiben többször emlegeti, hogy a prágai táborba nem tudott eljutni, noha Máriássy Imrét nagyon szerette volna látni, ami voltaképpen csak ismételt célzás akart lenni arra, hogy nincs pénze. Hangoztatja, hogy a pesti táborozás sok pénzébe került, s így Prágába már csak azért sem mehetett el, mert ez az út körülbelül 600 forintjába került volna. Ennyi pénze nem lévén, nem mehetett Prágába, s mivel így a prágai utazás költségét megtakarította, inkább Máriássy Imrének ajándékozott száz forintot. Írja is édesanyjának, hogy a mostani nehéz időkben egy törzstiszt nagy parádét nem csinálhat és nem nagyon rughat ki a hámból.

Egyébként — írja Máriássy — Bécsben november elsején nagy ünnepek lesznek, mert a felség Ausztria császára lett. Ekkor ő is Bécsben óhajt lenni, s az ünnepeken részt óhajt venni.¹²⁸

Szeptember 25-én jelzi édesanyjának, hogy Bécsbe készül utazni és október 2-án Bécsből már azt írja, hogy Esterházy generálissal már egy hete itt van, de még néhány napig Bécsben marad, mert itt az a hír járja, hogy valaki léghajón jön ide, s ezt látni szeretné.

Írja, hogy a felség körülbelül október vége felé, Károly főherceg pedig október 18-án érkeznek Bécsbe, s úgy hírlik, hogy mindketten nagyon meg voltak elégedve azzal az ezreddel, amelyben Máriássy Imre szolgál.

Máriássy édesanyja ekkor már nagyon idős volt, s rosszul hallott, s András, a szerető gondos fiú, ekkor fiúl hallócsőről szóló árjegyzéket küld neki.¹²⁹

Október 5-én Máriássy még mindig Bécsben van, s innen írja édesanyjának, hogy a Sztáray ezredhez osztották be *első* őrnagynak, s ez az ezred jelenleg Budán állomásozik. Úgy van értesülve, hogy nem is kell Budára az ezredhez mennie, hanem három havi szabadságot kér, s ennek letelte után valószínűleg végleges beosztást fog kapni, ami tehát azt jelenti, hogy mostani beosztása csak ideiglenes jellegű. Írja, hogy most már Pozsonyba indul ugyan, de október 20-ika után, amikor Károly főherceg visszatér Prágából, újra

¹²⁷ 1804. augusztus 29. és szeptember 2. Pest.

¹²⁸ 1804. szeptember 12. és 22. Pozsony.

¹²⁹ 1804. szeptember 25. Pozsony, 1804. október 2. Bécs.

Bécsbe utazik, mert a főherceggel beszélni óhajt, és innen fog Pesten keresztül Tállyára, a szüretre indulni.¹³⁰

1804 október 10-én Máriássyt már Pozsonyban találjuk, s innen írja, nem minden dicsekvés nélkül édesanyjának, hogy míg mások a főhadnagyságot, kapitányságot pénzért vásárolják meg, *addig ő minden „sarzsit” maga érdemelt ki.*¹³¹

Máriássy október 17-én írja édesanyjának Pozsonyból hogy mivel Károly főherceg már Bécsbe érkezett, ő is Bécsbe utazik, de hogy meddig marad ott, még nem tudja. Bécsből vissza fog térni Pozsonyba, s ha itt dolgait elintézte, Pesten keresztül Tállyára indul.¹³²

Október második felében Máriássy tényleg Bécsbe utazott, ahonnan október 24-én egy napra Kismartonba Esterházy herceghez ment, innen visszatért Pozsonyba, ahonnan Pestre, majd Tállyára, a szüretre utazott. Megírja édesanyjának, hogy Tállyán meg fogja őt látogatni gróf Esterházy tábornok és gróf Weissenwolf ezredes, aki Esterházy ezredében szolgál.

Máriássy 1804 november és december és 1805 január hónapokat részint Tállyán, részint pedig a Szepességben, édesanyjánál töltötte. Innen február havában távozott s e hónap végén ért Pozsonyba, s március 2-án már innen írja édesanyjának, hogy szerencsésen ide érkezett és a sok utazási strapa valósággal használt és egészségére vált. Túrócig óriási hóban utazott, viszont Barsmegyétől Pozsonyig olyan feneketlen sár volt, hogy kocsiját nyolc ló húzta.

Írja, hogy Bécsbe készül, s Collerodo ezredessel Máriássy Károly ügyét óhajtja elintézni. Jó barátai, így pl. báró Perényi, akinél ebéden és vacsorán van, nem akarják ugyan elengedni, de azért Máriássy már március 8-án Bécsben van és innen írja édesanyjának, hogy: „Ha az ember négy hónapot a Szepességben tölt, akkor jól esik a *klastromi élet* után egy kicsit Bécsben lenni és élni.” Megemlíti, hogy volt ezredese, Colloredo, különböző uzsorásoknál 800.000 forintnyi adósságot csinált és most az apa újságok útján hívja fel a hitelezőket az egyezkedési tárgyalásokra. Egyébként tegnap (március 7-én) Esterházy hercegnél ebédelt.¹³³

Ami Esterházy herceget illeti, ez Máriássyt, mint embert és katonát igen nagyra értékelte, s ahol lehetett, pártfogolta. Máriássy maga is bevallja ezt, s március 11-én Bécsből

¹³⁰ 1804. október 5. Bécs.

¹³¹ 1804. október 10. Pozsony.

¹³² 1804. október 17. Pozsony.

¹³³ 1805. március 2. Pozsony; 1805. március 8. Bécs.

édesanyjának a következőket írja: „Nem tudom, hol szerzetem meg herceg Esterházy becsületét, aki érdekemben háromszor volt Károly főhercegnél és saját ezredéhez, amely Pesten állomásozik, alezredesnek kért. A főherceg megígérte neki, hogy előléptet engem és az ő előbbi alezredesét nyugdíjazza. Ezt csak titokban, bizalmasan írom meg édesanyámnak, mert a dolgot nagy dobra verni nem akarom.“

E sorokból egészen nyilvánvaló, hogy Máriássy alezredesi előléptetését Esterházy herceg szorgalmazta, s úgy látszik, minden áron ezredéhez akarta megszerezni ezt a kiváló törzstisztet, ami nemsokára sikerült is.

Megírja Máriássy haza azt is, hogy ő most Bécsben szinte polgárius szerénységben él, mert kevés a pénze. Ugyanis ami fölösleges pénze volt, azt kiadta kölcsönkamatra, amely tettét nemsokára meg is bánta.¹³⁴

Március folyamán Máriássy Bécsben maradt s itt tudta meg, hogy a császár a hadseregnél azt a rendszert, amelyet Károly főherceg két év előtt felállított, megváltoztatta és legnagyobbbrészt visszatért a régi rendszerre. Máriássy szerint Károly főherceg most mindössze a hadügyminiszter szerepét tölti be, ezzel szemben az udvari haditanács közvetlenül a császárnak van alárendelve. Máriássy, úgy látszik, be volt avatva ennek a rendszerváltozásnak minden részletébe, de „nem írhatok meg mindent, úgy ahogy szeretném“, — írja édesanyjának.¹³⁵

Március 29-én Máriássy azt írja haza, hogy ha tudta volna, hogy ilyen sokáig kell Bécsben maradni, pénzét kölcsönkamatba nem adta volna ki. Írja továbbá, hogy ezen év novemberében Pozsonyban alighancm diéta lesz, amely talán egy évig fog tartani. Máriássy ápr. 7-én azt írja édesanyjának, hogy neki még hűsvétra is Bécsben kell maradnia, mert az udvarnál ekkor nagy parádé lesz, amelyen ő is részt vesz. Ekkor háborús hírek szállongtak a levegőben, s Máriássy úgy tudja, hogy Európában rövidesen nagy változások lesznek és Bonaparte megint Itáliában akar király lenni.¹³⁶

1805 májusában Máriássy végre beosztást kapott és Esterházy herceg is elérte célját, mert Máriássyt az ő ezredéhez osztották be és május 17-én az ezred már parancsot is kapott, hogy négy napon belül tíz más ezreddel együtt vonuljon az olasz határra. Ekkor egyúttal minden szabadságon lévő tisztet is visszarendeltek. „Isten tudja, mi lesz ebből!“ — sóhajt fel Máriássy édesanyjához írott levelében.

¹³⁴ 1805. március 11. Bécs.

¹³⁵ 1805. március 25. Bécs.

¹³⁶ 1805. március 29. és április 7. Bécs.

Mivel a császár csak május 18-án érkezett Bécsbe, ennélfogva Máriássynak még Bécsben kellett maradnia, mert audienciára kellett a császár elé mennie, s azért csak később indulhatott Pestre, onnan pedig az olasz határra ezrede után.¹³⁷ Máriássyt ugyanis ekkor nagy öröm érte, mert néhány évi őrnagyoskodás után a felség *alezredessé* léptette elő, s az erről szóló hivatalos iratok májuk 22—23-án jelentek meg.

Az udvari haditanács először is gróf Sztáray táborszernagyhoz intéz iratot, amelyben értesítik, hogy a herceg Esterházy ezredhez, a nyugalomba helyezett Borbél nevű címzetes ezredes helyébe, a gróf Sztáray ezredbeli első őrnagy Máriássy András alezredessé neveztetett ki és így az üres első őrnagyi helyre a táborszernagy a haditanácsnak hozzon valakit javaslatba.

Ugyanekkor herceg Esterházy altábornaggyal tudatják, hogy Borbél ezredes helyére Máriássy András őrnagy alezredessé a herceg ezredéhez kineveztetett, s végül a hadi tanács mindezeket tudatja a magyar „General-Commando”-val is.¹³⁸

Máriássy az örömhírt május 21-én írja meg édesanyjának, s egyúttal jelzi, hogy 20-án volt a császárnál audiencián, akinek megköszönte előléptetését.¹³⁹

Előléptetése után Máriássy Bécsből előbb Pozsonyba távozott csomagjaiért, azután Pestre ment ezredéhez, amely azonban május végén már elvonult Pestről. Az ezred állítólag Fiuméba lőn irányítva.¹⁴⁰

Máriássy június 5-én ért Pestre, s itt várta be lovainak érkezését, hogy azután előfogatokkal ezrede után siessen. Írja ekkor, hogy az összes magyar ezredek már útra készen állnak és Pettauban lesz a nagy, koncentrált tábor. Véleménye szerint dacára a nagy drágaság miatt nehezen fog kitörhetni.

1805 június 11-én Máriássy még mindig Pesten van, sőt még tovább is itt maradt, mert Alvinczy vezénylő tábornok megengedte néki, hogy dolgai és ügyei elintézése végett még egy hétig Pesten maradhasson. Írja, hogy Esterházy herceg brigadéros lett, s hogy a „marsch”-ok itt nagy confusiot és sok költséget okoztak. Jelzi, hogy egy napra kimegy Gödöllőre Grassalkovich herceghez, ami meg is történt, s innen június 14-én tért vissza Pestre, június 16-án pedig elindult

¹³⁷ 1805. május 17. Bécs.

¹³⁸ A bécsi hadi tanács leiratai 1805. május 22.—25. Bécs, a családi levéltárban.

¹³⁹ 1805. május 21. Bécs.

¹⁴⁰ 1805. május 29. Pozsony.

ezrede után, Károlyvárosba. Megírja azt is, hogy az Alvinczy és Sztáray ezredek csak július 20-ika körül fognak elindulni.¹⁴¹

Június 21-én Máriássy megérkezett Károlyvárosba, s így Pesttől Károlyvárosig útja hét napig tartott. Itt találta ezredét és jó barátját, gróf Weissenwolfot, aki az elmúlt ősszel Tállyán vendége volt, s aki érkezésének igen megörült.

„Tegnap éjjel — írja édesanyjának — ezredünk stafétával parancsot kapott, hogy csak egy zászlóalj maradjon itt, mert két zászlóaljnak Laibachba és Grázba kell mennie. Laibachban mint gránátos kapitány egy évig voltam. Lovaimat is Laibachba irányítottam. Az összes magyar ezredek is erre felé masiroznak. Az egész vidék tele van katonasággal, de azért azt hiszem, még sem lesz háború, mert a franciákkal békességben vagyunk. A mi Udvarunknál most minden dolgot és ügyet titokban intéznek, azonban rövid időn belül mégis mindent, ami történni fog, megtudunk.

Az az ezred, amely most Esterházy hercegé, s ahol én most szolgálok, Gyulay Sámuelé volt, ahol szegény Pottornyai Miklós és báró Ditrich is szolgált.”¹⁴²

Az Esterházy ezred nagy része tehát eltávozott Károlyvárosból, s vele ment Máriássy is, aki július 1-én már Laibachról ír édesanyjának, s jelzi, hogy ezrede a mai napon ideért, de hogy az ezred mennyi ideig marad itt, azt senki sem tudja.

Az ezredek túlnyomó többsége most menetel, s az olasz határon az összes falvak katonasággal vannak tömve, mindezek dacára Máriássy most is úgy véli, hogy nem lesz háború. Ugyanis Bonaparte Milánóban beszélt egy tisztünkkel, s ennek kijelentette, hogy ő a mi császárukkal jó barátságban van.

Július 12-én azt írja Máriássy, hogy „ők még mindig az olasz és tiroli (?) határon állomásoznak, s mindenütt rengeteg a katona. A magyar és erdélyi ezredek Pettauban egy nagy táborban vannak összevonva. „Háborúról — írja Máriássy — nem hallatszik semmi hír és nem is hiszem, hogy kitörne.“ Panaszkodik, hogy semmit sem tudnak, „mivel az Udvar megtöltötte az ujságíróknak, hogy akár a katonaságról, akár ezzel kapcsolatos marsokról írjanak. Ha valamit megtudok, azonnal közlöm édesanyámmal“, aki ekkor tehát viszonylag mindig és mindenről jól értesült volt.”¹⁴³

¹⁴¹ 1805. június 11. és 15. Pest.

¹⁴² 1805. június 22. Károlyváros.

¹⁴³ 1805. július 1. és július 12. Laibach.

Július végén, sőt még azután is, Máriássy még mindig Laibachban volt, s innen írja július 28-án édesanyjának, hogy mivel lovai meggyógyultak és most már teljesen rendben vannak, nem bánja, akárhova is masiroznak.

Dicsekszik, hogy ezredesének igen jó szakácsnéja van, s így jól élnek, édesanyja egészségére ürmöst és tokajit isznak.

Jelzi, hogy szigorú parancs érkezett, hogy az összes szabadságon lévő tisztek azonnal jelentkezzenek ezredeiknél.¹⁴⁴

Máriássy 1805 augusztus 6-án is még Laibachban volt, de ekkor jelzi, hogy innen két ezrednek már Veneziába kellett indulni, Ferdinánd főherceg huszárezrede pedig Tirol felé menetel, s általában az egész hatalmas császári ármádia — néhány lovasezredet kivéve — „mars“-ban van. Rengeteg pénzbe kerül ez — írja — és úgy halljuk, hogy mindezekre a pénzt az angoloktól kaptuk.

Még azt is megírja édesanyjának, hogy „minden ezredben öt zászlóaljat kell formálnunk, és pedig egy gránátos és négy gyalogos zászlóaljat. A gránátosokat az első őrnagy vezényli, mert az alezredesnek az ezredes mellett kell maradnia, s így Máriássy is az ezredes mellett maradt. A hadsereg most új gyakorlati szabályzatot is kapott, amely az előbbinél könnyebb és rövidebb volt. Most csak azt kell tanítani, amit a katonának a háborúban kell tudni. Még azt sem felejtí el Máriássy édesanyjának megírni, hogy az egész gyalogság és a német lovasság ruhájáról le kellett vágatni a sujtásokat, még a tiszteknek is, aminek ez utóbbiak igen megörültek és most már csak a huszárok hordanak sujtást, a magyar ruha és a csákó miatt.

Ezekből a részletekből is látszik, hogy Máriássy édesanyját minden érdekelte, ami kedvenc fiával összefüggött, még a katonák ruháján lévő sujtás is.

Írja Máriássy, hogy Brigido herceg is Laibachban van és a Szepességet nem tudja elfelejteni.

Augusztus 12-én Máriássy ezrede is megkapta a parancsot, hogy Itáliába, Palma Novába meneteljen, oda tehát, ahol Máriássy már vadász Corps-ával egykor megfordult. Az indulási parancs augusztus 19-ikére szól. — Pettauban hatalmas katonai tábor van, mert az összes magyar ezredek, körülbelül 50,000 ember van itt összpontosítva, úgymint az Alvinczy, Auffenberg, Benyovszky, Jellasich, Splényi és Sztáray ezredek, Károly főherceg ulánusai és ezenfelül még 53 horvát zászlóalj. — Augusztus 19-én az Auffenberg-ezred fog Laibachba jönni.

¹⁴⁴ 1805. július 28. Laibach.

Most mindenkinek az ezredénél kell lenni, s nem szabad elmaradozni, s e tekintetben igen nagy a szigor. Volt Laibachban — írja Máriássy — egy generális, kinek beteg volt a felesége, s mellette akart maradni. Staféta útján parancsot kapott, hogy ő is vonuljon tovább csapatával, s két óra múlva már indult is. „Ilyen a katonaélet — sóhajt föl Máriássy — de azért, ha újra születnék, megint csak katona lennék.“ — A lovasság nagy, összpontosított tábora a Rábánál, Menkendorfnál van. a magyar lovasezredeből a Melas, Stipsich, Levenér, Erdődy és Kremayer ezredek csak szeptemberben érkeznek meg.

Az a hír járja, hogy mégis csak kitör a háború, „mi történhet? legfeljebb eszem. Egyszer úgyis csak meg kell halni. Bízunk magunkat a jó Istenre“ — írja édesanyjának.¹⁴⁵

Augusztus vége felé Máriássy már Itáliában van. Fentebb jelezte, hogy ezrede parancsot kapott, hogy Palma Novába menjen. El is indultak oda, de útközben újabb parancs érkezett, mely szerint az Esterházy ezrednek egészen Veneziáig kell vonulnia. Az ezred jelenleg Kodroibóban van és ezen a tájon Máriássy számítása szerint körülbelül 150.000 ember van mozgósítva, ami szerinte hatalmas, nagy hadsereg.

Írja, hogy az oroszok 180.000 embert mozgósítottak és a mi császáruink generálisokat küldött az orosz sereg elébe. Mindezek dacára Bécsből a mi előljárónk azt írja — tudatja Máriássy édesanyjával — hogy nehezen lesz háború, mert Bonaparte császár most láthatja, hogy ellene leginkább és legtöbben a mi monarchiánkból mennek. Bonaparte egyik generálisát elküldte Bécsbe, de hogy miért, azt Máriássy nem tudja, illetve nem írja, csak annyit tud, hogy a „császár“ ezt a francia generálist megajándékozta. Ha mégis háborúra kerülne a sor, akkor a monarchia északi hadseregét maga a felség fogja vezényelni, az oroszok 180.000 emberét Mack tábornok vezeti, végül a déli, olasz armádiát Károly főherceg vezényli.

Írja Máriássy, hogy az udvarnál még soha olyan mélységes titkolódzás és burkoltan, homályosan való intézkedés nem volt, mint most. Egyetlen ezred sem tudja, hogy mi történik vele és mikor, hova, merre kell menetelnie.

Északon, a budweisi táborban (ahol Máriássy Imre van), szintén vagy 50.000 ember van együtt, úgy, hogy az udvar még soha ilyen jól nem állt és még soha ekkora hadserege nem volt, mint most.

¹⁴⁵ 1805. augusztus 12. Laibach.

Azt halljuk, hogy ha kitör a háború, akkor a magyarok felkelnek, ami másképp nem is történhet, mert Bonaparte minden békekészségben élő országot okkupál.¹⁴⁶

Szeptember elején, vagy augusztus legvégén nagy és váratlan öröm érte Máriássyt, mert hirtelen, három havi alezredesi szolgálat után kinevezték *ezredesnek*. Erről a neki igen fontos eseményről szeptember 4-én Noálé-ból, Venezia mellett, édesanyjának a következőket írja:

„Értesítem édes Anyámat, hogy legmagasabb parancs érkezett a Császártól, mely szerint a *Gyulay Ignác ezredében ezredessé neveztettem ki*. Ezt a kegyet a császártól nem érdemeltem ki, mert mindössze három hónapja vagyok alezredes s így az összes előttem lévő alezredeseket praetereálták.

Gyulay ezrede német földre masiroz, s én már holnap mindenemet egy megbízható káplárral odaküldöm, magam pedig postával megyek Bécsen át az ezredemhez, mert ezt a nagy kegyet illő módon meg kell köszönnöm úgy a Császárnak, mint Károly főhercegnek.

Pénz nélkül, kizárólag jellememmel emelkedtem fel e magas méltóságba, ahol majd sok dolog, gond és felelősség terhel.¹⁴⁷

Legfelsőbb parancs értelmében szeptembertől kezdve az egész hadsereg háborús állapotban lévőknek tekintendő és így minden tisztnek nem egy, hanem két havi fizetést adnak. „Ami az én személyemet illeti — írja Máriássy — nem szívesen megyek Olaszországból Németországba, mert Olaszországban már voltam; de mikor az embert ezredesnek nevezik ki, akkor mindenhová el kell mennie. Tegnap egy öszvért vettem teherhordásra, ilyet Németországban úgy sem kapok.”¹⁴⁸

¹⁴⁶ 1805. augusztus 28. Kodroibo.

¹⁴⁷ Altábornagy korában Máriássy egy ízben erről a kinevezésről egy jelentés félében így emlékezik meg: „Endesgefertigter wurde 1805. im July oder August Obrist, hat aber das Regiment erst nach geendigten Krieg 1806. übernommen, wo die Kanzlei in gröster Unordnung war und erst unter meinen Regiments Comando durch die Bemühungen des würdigen Hauptmann Rechnungsführer Jaeger in Ordnung und in currenti gebracht worden ist. Nach der Bataille von Aspern wurde ich General und nach der Bataille von Wagram übergab ich das Regiments Comando auf dem Marsche des Regiments von Mähren über Österreich nach Hungarn, wie die Quittung des Herrn General Major damaligen Obersten Trenk lautet, von dieser Zeit ist mir gar keine Zurechnung als unter dem jetzigen Regiments Comando zugekommen. Mariassy F. M. L.“

¹⁴⁸ 1805. szeptember 4. Noale, Venezia mellett. = Az eredeti kinevező okirat voltaképpen 1805. november 27-én jelent meg, de azzal a megjegyzéssel, hogy „Dem Impetranten aber ausgehändiget den 1 ten September 1805.“ Eredetije a családi levéltárban.

Máriássy Itáliából nemsokára távozni volt kénytelen és szeptember 14-én már Görzből írja édesanyjának, hogy ide érkezett, s úton van Bécs felé. Görzben egykor vadász Corps-ával már állomásozott. Nem tudja még, hogy mikor ér Bécsbe, mert Görzben régi barátaival két napot óhajt tölteni. Azt sem tudja, hogy mennyi ideig marad Bécsben, csak annyit tud, hogy ezrede (a Gyulay-féle) október 4-én érkezik Welsbe.¹⁴⁹

Görzből Máriássy elég gyors tempóban utazott tovább, mert szeptember 21-én már Pozsonyban volt, s írja édesanyjának, hogy szerencsésen ideért és holnap (szeptember 22-én) indul Bécsbe. Pozsonyban egy kedves barátjával, báró Perényivel találkozott és vett tőle egy lovat.

Pozsonyban — írja — erősen készülődnek az októberben megnyíló diétára. A „császár“ csak három napra jön Pozsonyba, megnyitja a diétát, s azután siet vissza az ármádiához.

„Szívesebben lennék olasz földön — folytatja mintegy bizonyos rossz előérzettel, — de mint ezredesnek, mindenüvé el kell menni.“¹⁵⁰

1805 szeptember 30-án Bécsből írja, hogy szerencsésen ide ért, s közben volt Kismartonban is, Esterházy hercegnél, aki az ő előljárója volt. „Nagyon sajnálta, hogy elmentem ezredétől, de nem tehetek róla, mikor a császár ezredesnek nevezett ki.“ Dicsekszik, hogy a herceg egy paripával ajándékozta őt meg, s így most már 9 lova és egy öszvére van.

A császár megjött az ármádiától, amelyet ő fog vezényelni és holnap, október 1-én megy hozzá audienciára, az ezredesi kinevezést megköszönni, október 2-án pedig ezrede után Welsbe indul.

Az a híre, hogy az orosz cár is az ármádiához utazik, s így, ha a háború kitör, az összes uralkodók és főhercegek részt fognak benne venni. Írja, hogy most érkezett Bécsbe Hankovics porosz miniszter, aki békét akar közvetíteni.

Október 13-án kezdődik Pozsonyban a diéta és Máriássy reméli, hogy a magyarok az insurrectiót minden további nélkül meg fogják szavazni, mert mást nem is lehetne cselekedni.¹⁵¹

Szeptember vége felé már a Szepességen is elterjedt Máriássy ezredesi kinevezésének hire. Az elsők között van, aki egy rendkívül érdekes levélben gratulál, Berzeviczy Gergely, aki levelében többek közt megírja Máriássynak, hogy

¹⁴⁹ 1805. szeptember 14. Görz.

¹⁵⁰ 1805. szeptember 21. Pozsony.

¹⁵¹ 1805. szeptember 30. Bécs.

nem szívesen van a Szepességben, politikai helyzete sok kellemetlenséget okoz neki, s így szeretne a Szepességről távozni. Felveti Máriássy előtt a bízár kérdést, hogy vajjon nem lehetne-e ő most hadiszállító? Kéri Máriássyt, tudassa vele, hogy ezen eszme kivihető-e vagy nem?¹⁵² Valószínű, hogy Máriássy Berzeviczyt erről, a nem neki való eszme kiviteléről lebeszélte.

Máriássy október 5-án Bécsben, de 5-én már Welsben volt,¹⁵³ s október 8-án innen írja édesanyjának, hogy Moszkva 180,000 embere menetelésben van, még pedig felerészben kocsikon, fele részben gyalog s mindennap három postányi utat tesznek meg és minden postaállomáson 1200 kocsi várja a sereget, amelyet állítólag az orosz cár is követni fog.¹⁵⁴

Tíz nap mulva, 1805 október 18-án Máriássy már Alt-Öttingenből ír, s jelzi édesanyjának, hogy szerencsésen

¹⁵² Berzeviczy Gergely levele 1805. október 5. Lomniczról Máriássy András ezredeshez.

„Euer Hochgebohren geruhen meinen Glückwunsch zu den glücklich erlangten, aber längst verdienten Avancement gnädig an zu nehmen. Wenn wie billig *alle Zipser* daran warmen Antheil nehmen: wie sollte es nicht auch mich besonders freuen, mich der ich, nach abgelegten Etiquettes Wunsch so gerne in das Verhältniß der Freundschaft zurückerte und dich brüderlich umarme und dir alles Wohlergehen und Glück im bevorstehendem Feldzug und immerfort so herzlich, so innig Wünsche. Diese offene aufrichtige Sprache des Herzen ist mir, mit dir, die natürliche: aber ich werde auch wissen, die Sparche des Anstandes in erforderlichen Fall jederzeit zu beobachten: jetzt in diesem Briefe erlaube mir die Vertrauliche fortzusetzen, besonders da ich über einen Gegenstand schreibe, worin ich ganz aufrichtig sein muß. Ich bin ungerne in Zipsen, — meine politische Lage ist mir höchst unangenehm — unaustehlich.

Mein Gott! hab ich denn darum so mache Kenntniße und Erfahrungen gesamlet, so vieles darauf verwendet, daß ich mich hier von elenden, schlechten Leuten soll kräncken, ärgern und unterdrücken lassen? Ich möchte gern fort von Zipsen und möchte doch auch gerne nützlich seyn“.

Eszébe jutott, nem lehetne-e hadsereg liferáns? Becsületes, kevés haszonnal megelégedő lenne, kész lenne tőkáját is összeszedni és a hadrakelt sereghez menni, s ott legjobb tudása szerint, mint hadi szállító szolgálni. S miután eme tervét hosszasan fejtegeti, végül kéri Máriássyt írja meg, hogy ezen eszméje kivihető-e?

Egyébként a Szepességen minden a régi. „Ich lese und schreibe fleißig und bin viel zu Hause. Jetzt hab ich im ungrischen Recht und der Geschichte untersucht, welche Bewandniß es mit dem ungrischen Militär System habe. Einige Gelehrte Ungarns haben sich jetzt mit diese Untersuchung auch beschäftigt. Ich weis nicht wie jenen ihre Arbeit ausgefallen ist — mit der meinigen bin ich noch nicht fertig — aber sie scheint so aus zufalln, daß Erzherzog Karl damit sehr gut — der ungrische Adel sehr übel zufrieden wäre. Lebe wohl...“ stb. — Csáládi Levéltár.

¹⁵³ 1805. október 5. Bécs, 1805. október 6. Wels.

¹⁵⁴ 1805. október 8. Wels.

„Bavária“-ba érkezett, s itt találta ezredét előörsön. Ezrede most itt állomásoz, mert hónapok óta folyton esik az eső és a hadsereg a szabad ég alatt van, mivel az ellenségeskedés, s így a háború már megkezdődött.

Mögöttük áll az oroszok 42,000 embere, s mihelyt lehetséges lesz, tovább fognak vonulni. Máriássy Imre is itt van a főherceg (melyik?) hadtestében, s ez a hadtest, meg a Gyulay ezred lesznek a moszkvaiak avánt gárdistái. „Azt sem tudom — írja, — hogy hol áll a fejem. Mint ezredes átvettem ugyan az ezredet, de még nem ismerem a tisztjeimet, s úgy mint vadász zászlóaljammal is, — hiszen ott sem ismertük egymást, mégis mindenütt megfelelően jártunk el az ellenséggel szemben.“

A franciáknak a poroszok is megüzenték a háborút, a nagy hadseregünktől pedig most kaptunk értesítést, hogy a franciákat megverték és elvették lovassági tartalékjukat.¹⁵⁵

Az előbbi levelekből láttuk, hogy Máriássyt szinte valami határozott *előérzet*-féle fogta el, amidőn többször emlegette, hogy nem szívesen hagyja el az olasz földet és nincs nagy kedve Németországba menni.

Ez az előérzet helyes is volt, mert alig ért Máriássy német területre, már is baj történt vele. Ugyanis *november 8-án hajnali félhárom órakor a franciák elfogták*, s egyelőre Landshutba, majd Augsburgba internálták.

Erről az eseményről november 18-án Landshutból édesanyjának a következőket írja: „*Az a szerencsétlenség ért, hogy a franciák elfogtak*. Rögtön *parolára* jelentkeztem, azonban eme kérésemet a francia császárhoz továbbították. Közben Augsburgba kell mennem. Senki sem őríz. Braunauban, ahol a velem egyidejűleg elfogott Révay Jóskával találkoztam, együttesen kocsist fogadtunk. Itt ráakadtunk egy jó barátra, aki nem conventionális pénzben 80 forintot adott, mivel itt a bankót nem fogadják el.

Lehet, hogy Augsburgban is találunk egy tisztességes kereskedőt, aki ellát bennünket pénzzel. Írtam Liedemannak, nem tudom megkapja-e leveletem?, mert *az ellenség Bécs előtt áll*.

Édes Anyám ne féltsen engem, az Isten a jó katonát nem hagyja el.“ Megírja azt is, hogy amint elhagyta Olaszországot és ezredéhez került, folyton csak előörsöket és „arirgárdistá“-kat vezényelt és eddig ezredének felét az ellenség előtt elvesztette.

¹⁵⁵ 1805. október 18. Alt.-Öttingen.

Jelen levelét Prága felé irányítja, mert Bécs felé már nincs posta. Pénze nincs, de van még két zsebórája, szükség esetén ezekért is kaphat néhány forintot.¹⁵⁶

November 24-én Máriássy már Augsburgban van, s innen írja édesanyjának: „Megírtam,¹⁵⁷ hogy november 8-án félhárom órakor reggel, egy generálisunk rossz dispoziója miatt, a harc hevében francia fogságba kerültem.

Augsburgba transportáltak, s itt egy francia generális megengedte nekem, hogy addig maradhatok itt, míg a francia császárhoz továbbított kérelmem elintézését nyer. Legbajosabb a pénz kérdése. Írtam Pestre Liedemannak és Bécsbe is néhány bajtársamnak, de nem tudom, mi lesz leveleimnek sorsa.

Remélem, hogy cselédségem, paripáim és bagáziám az ezrednél van. Bár csak embereim oly okosak lennének, hogy holmimat édes Anyámnak küldenék el.

Elfogatásom előtt öt nappal egyik paripámat megsebeztek, s az én híres fakó lovamon, amely báró Perényi Tamástól való, fogtak el. Lovamat egy francia vezénylő generális mindjárt birtokba is vette.

Károm elég van ugyan, de azért mégis *minden katona a mennyországba kerül*. Révay Jóska őrnagyot, aki alattam szolgált, szintén velem egyidejűleg fogták el. Így kettőnk költségei részben megoszlanak.

A törzstisztek semmiféle felügyelet alatt nem állnak, s a városban tetszés szerint járhatnak.

Itt még egyszer megfolyamodtam, hogy becsületszóra engedjenek haza Magyarországra.

Egy vendéglőben vagyok szállva, s a vendéglős oly szíves, hogy annyi pénzt bocsát rendelkezésemre, amennyire csak szükségem van, mert mikor elfogtak, lovon voltam s csak az a ruhám van meg, ami akkor rajtam volt. Egyetlen egy ingem van. Ma írok ezredemnek, hogy vagyontárgyaimat lovaimmal együtt szállíttassák el édes Anyámhoz. Ha lovaimat itt adnák el, abból irtózatoss károm lenne.

A mi jó császárunknak rosszul megy a sora, s ha rá gondolok, vérzik a szívem, *jobb volna, ha a fejembe egy golyót kapnék.*¹⁵⁸

Úgy látszik, Máriássy kissé el volt keseredve, s nem is annyira a francia fogság, mint kára, anyagi vesztesége hatott rá. Azonban december elején Augsburgban anyagi

¹⁵⁶ 1805. november 18. Landshut.

¹⁵⁷ Lehet! de ez a levél nincs meg már!

¹⁵⁸ 1805. november 24. Augsburg. Mindezeket elismétli: 1805. december 1. Augsburg.

helyzete is javulóban volt, mert december 11-én édesanyjának a következőket írja:

„Az én előljáróm, Gyulay gróf oly jó volt hozzám, hogy Bécsbe ment és egy ágensnek 300 forintot adott bankóban, aki a pénzt Wächslernek¹⁵⁹ adta tovább, aki részemre aranyban 202 forint 42 krajcárt küldött, s így én ezen az üzleten 91 forintot és 12 krajcárt veszítettem.

Továbbá egy gazdag bécsi kereskedő, Mayer nevezetű, amint megtudta, hogy hadifogságban vagyok, nyomban átadott egy Wächslernek 315 forintot bankókban, aki azt nekem conventionális érmékben átutalta. — Ezen két pénzküldeményen 225 forintot veszítettem.

Még mindig Augsburgban vagyunk Révayval. A francia császártól eddig még semmi válasz nem érkezett. Érdemleges dolgot úgy sem írhatok.

Nem tudom, mi van a bagázsiammal? Ha az elveszett, *koldússá lettem.*¹⁶⁰

Ez utóbbi kijelentés mindenesetre költői nagyítás volt, mert hiszen Máriássy nem fektette vagyonát katonai felszerelésbe, s a kilenc ló és egy öszvér nem jelentette egész vagyonát.

Azonban ezredének tulajdonosa, Gyulay gróf, nemcsak pénzt juttatott el Máriássyhoz, hanem Bécsben állandóan azon fáradozott, hogy Máriássyt a francia hadifogságból kiszabadítsák és kiváltsák. Ezt Máriássy is megtudta, s ennek a hírnek persze nagyon megörült, mert már igen vágyott ezredéhez visszakerülni. Bízott abban is, hogy Bécs fegyverszünetet köt a franciákkal, s így azután hamarosan haza kerül.¹⁶¹

December 23-án még mindig Augsburgban van Máriássy, s ekkor innen a következőket írja édesanyjának: „Tegnap levelet kaptam előljárómtól, gróf Gyulaytól, akit azon kongresszusra küldött ki a császár, amely hivatta van a békét előkészíteni. Gyulay reményli, hogy a béke meg lesz, s azon dolgozik, hogy engem minél hamarább kiváltsanak, mert az ezred nélkülem confundálva van. Én is nagyon megörülnék szabadulásomnak, mert az ezred minden gondja rajtam nyugszik.

A francia generális a hadifoglyokat innen tovább küldte. Nekünk is mennünk kellett volna, de érdekünkben interveniált herceg Hohenlohe itteni kanonok, s így Révay Jóskával itt maradhatunk még 15 napig.

¹⁵⁹ Pénzváltónak.

¹⁶⁰ 1805. december 11. Augsburg.

¹⁶¹ 1805. december 14. Augsburg.

Egyébként itt jó dolgunk van.

Rossz hírt is hallottam. A Deutschmeister ezred őbesterét ugyancsak elfogták, aki eljött hozzám, s elmondta nekem, hogy az én ezredbeli kocsijaim is az ellenség kezére kerültek. Ha ez igaz, akkor egész vagyonomat és gazdagságomat elvesztettem, mert az egyik ládikámban kész pénzben két ezer forintom volt és sok más drága holmi. Bárcsak az a tiszt, aki a bagázsianál volt és látta a veszélyt, kinyitotta volna a nagy ládámat és vette volna ki belőle a vagyonomat tartalmazó bádog dobozt. De az ember a másvilágra úgy sem visz semmit.

Nem tudom, hogy hová lett az én jó Vencelem, háttas lovaimmal, paripáimmal és szolgálóimmal, mert mikor elfogtak, akkor mellettem csak az ordonánc huszár volt a császári ezredtől.¹⁶² Így tehát Máriássy lassanként újabb és újabb részleteket árul el hadifogságba kerüléséről, amely fogság azonban már nem sokáig tartott, mert a karácsonyt és 1806 új esztendő napját Máriássy ugyan még Augsburgban töltötte, de éppen január 1-én megérkezett a francia császári parancs az Augsburgban rezideáló francia tábornokhoz, melyben elrendelik Máriássy elbocsátását.

Ugyanekkor Augsburgban is publikálták a pozsonyi békét, és így a többi elfogott osztrák és magyar tiszt is szabad lett.

Máriássy megírja édesanyjának, hogy ő tisztában van azzal, hogy az ő szabadulásának dolgát jó előjárója, gróf Gyulay intézte el.

Terve, hogy három nap múlva Bécsbe megy a postával. Igaz, hogy ez sokba kerül, de, ha az ördög — írja — oly sokat elvett tőlem, vegye el a többit is.“

Miután a hadseregtől el volt vágva, nem tudja, hogy hol van ezrede, nem tudja, hogy mi fog vele történni, hol fog állomásozni, stb.?, kérdések, amelyekre egyelőre nem tud választ adni.¹⁶³

Augsburgból, amint lehetett, Máriássy sietve távozott és január 12-én már Bécsben volt, ahonnan édesanyjának a következőket írja: „Tegnap a postával szerencsésen Bécsbe érkeztem. Az én jó előjáróm, Gyulay gróf, szintén itt van. Nyomban értem küldött és azt mondta nekem, hogy ezredem Győrben és a környező falvakban lesz elszállásolva. Azt is mondta, hogy bár igényem volna most szabadságra, mégis arra kér, maradjak most az ezrednél, vegyem azt át és csináljak rendet a megyével a szállásokat illetőleg, úgysis nagy

¹⁶² 1805. december 23. Augsburg.

¹⁶³ 1806. január 2. Augsburg.

a confusio az ezrednél, s mint ezredparancsnoknak, mindenért nekem kell felelnem. Az ezrednél két őrnagyot becsuktak, az egyiket azért, mert beteggé tette magát, a másikat, mert későn érkezett az ezredhez.

Hogy előljáromat meg ne bántsam, amint megtudom ezredem indulási idejét, nyomban Győrbe megyek.

A császár holnap tartja Bécsbe bevonulását. Ha én a császár volnék, éjjel és incognitóba vonulnék be.

A császár az összes minisztereket, akik szerencsétlenségünknek okai, elbocsájtotta, ugyancsak sok generális is ül és a perek állása szerint meg is lesznek büntetve. „*Szolgáljanak uruknak becsületesen.*“¹⁶⁴

Egyik későbbi levelében Máriássy visszatér erre a témára, s írja, hogy: „A császár sok generálist hadbíróság elé állíttatott. Jól tette, az ilyeneket mind *fel kellene akasztani.*“

Január 20-án Máriássy még Bécsben van, de már jelzi, hogy holnap (január 21-én) Győrbe indul ezredéhez. Írja, hogy a császár bevonult Bécsbe és a bécsiek szívesen fogadták. Károly főherceg is bevonult az ezredekkel és Bécsbe négy magyar ezred lón beszállásolva, nevezetesen: a Ferdinánd, Ferenc-Károly. Sztáray és Vukassovics ezredék, melyeket azután esztendőnként kicserélnek.

Bécs most nem olyan vidám, mint régen volt, aminek oka a sok elviselt szenvedés. Előljárója, Gyulay gróf, Pozsonyban fog állomásozni.¹⁶⁵

Január végén (31-én) írja haza Máriássy, hogy részéről igen helyes volt, hogy három nappal ezelőtt bevonult ezredéhez, mert az ezred elszállásolásából akkora konfuzió keletkezett, hogy azt sem tudja, hol áll a feje, annyi a dolga.

Ezrede az ellenség előtt igen sokat szenvedett és szerinte az előbbi ezredet be kellene csukni, mert semmiféle rendet az ezrednél nem tartott.

Máriássy körülményesen leírja azután, hogy ezrede hány faluban, hogyan lesz elhelyezve s jelzi, hogy neki Győrben még mindig nincs végleges szállása. Egyelőre még a győri püspökvárban lakik, mert a püspök meghalt, s így palotája üresen áll.

Elfogatásából — írja — 3000 forintnyi kára lett,¹⁶⁶ amely azonban a legközelebbi levélben már közel 4000 forintra emelkedett.

Február 4-én kelt levelében Máriássy anyagi helyzetét vázolja, s írja, hogy az őt ért kár miatt most szinte újra kell

¹⁶⁴ 1806. január 13. Bécs.

¹⁶⁵ 1806. január 20. Bécs.

¹⁶⁶ 1806. január 31. Győr.

berendezkednie, mert pl. elvesztek összes sátrai is, amelyek pedig igen sok pénzébe kerültek.

Mint ezredesnek, havi 190 forint a fizetése, amelyhez járul a saját „Zulag“-ja, amely havi 160 forint, úgy, hogy havonként tehát összesen 350 forint áll rendelkezésére. Az ellátásra borral együtt havi 150 forintot irányoz elő, de hol vannak még a paripák, a kocsik, a uniformisok, az ezred zenekar (amely nagyon a szívéen fekiüdt) fenntartásának stb. költségei, amelyek mind-mind pénzbe kerülnek. „Ha édes Anyám — írja — nem volna olyan jó, nem tudom, hogyan jönnék ki.“¹⁶⁷

Következő leveleiben Máriássy sokat foglalkozik ezredével, rendkívül élvezi az ezredparancsnokságot, s legfőbb ambíciója, hogy a reája bizott ezred az elsőik egyike legyen. Február 11-én írja édesanyjának, hogy a Gyulay ezred (60. számú) a háború előtt Temesváron állomásozott, s csak most került Győrbe. Reméli, hogy amint a sok össze-visszaság és rendetlenség véget ér, úgy katonái, mint tisztjei rendes szállásokhoz jutnak. Ő maga csak Szent György napig maradhat a püspökvárban, azután más szállás után kell nézni.

Jelzi, hogy ezredénél igyekszik mindent rendbe hozni, s mire ez megtörténik, az utak is jók lesznek, és akkor felveszi édesanyját.

Büszkén írja haza, hogy: „Az óbesteri szolgálat a leghesebb a mi pályánkon. Mindenért az ezredes a felelős, aki nagy összegeket is kezel, mert az évi számadások összege 800.000 forintra rug. Az én irodámat elődöm rendetlenségben hagyta, úgy, hogy fizetnie is kellett. A számadás vezetőt fel is fogom emiatt váltani.“ Azt is megírja, hogy most nincs önálló háztartása, mert szakácsnőjét egy grófnőnek engedte át és ő is ennél étkezik.¹⁶⁸

Február 22-én Győrben kelt levelében újra szőnyegre kerül elszenvedett kárának kérdése. A veszteség, amelyet a franciák okoztak neki, nagyon fájhatott Máriássynak, mert erre a témára gyakran visszatér, s mindig keserűséggel ír erről. Különösen akkor emlegeti kárát, amikor mindent pótolnia kell, s amikor veszteségének súlyát fokozottan érzi.

Szerencsére itt van ezrede, s ennek rendbehozása, az ezzel járó sokféle gond minden mást elfeledtet vele. Különösen az ezredzenekar fekszik a szívéen s többek közt ezeket írja haza édesanyjának: „Igen sok pénzt kell kiadnom a háború rossz kimenetele folytán, melynek a miniszterek, s néhány generális volt az előidézője. Az én ezredemnél is sok

¹⁶⁷ 1806. február 4. Győr.

¹⁶⁸ 1806. február 11. Győr.

a baj. Amint az ezredhez megérkeztem, sehol sem láttam a kocsikat, melyeken az ezred bagázsiája rajta volt. Ezek mind elvesztek a bagázsiával együtt és az ezred zenekarának összes hangszerei.

Mivel mint ezredes akarom, hogy az ezrednek zenekara legyen, Bécsben saját költségemen ezer forintért megrendeltem az összes hangszereket; így legalább *halálom után fennmarad a nevem*.

Már régen nem volt adósságom, de most úgy látszik, elkerülhetlenül kell csinálnom, mert ahová csak nézek, mindenütt bajt és hibát látok, de sehol semmiféle ambíciót. Azt sem akarom, hogy az én ezredem az *utolsó* legyen. Azért kértem, hogy gyémántgyűrűmet adják el, mert ennek árát az ezredzenekarra fogom fordítani.¹⁶⁹

Néhány nap múlva levelében megint csak sokszor emlegetett káráról kesereg, s megemlíti, hogy az ezred bagázsiájánál voltak az ő „batiúi“ is, amelyek mind elvesztek, köztük sok térkép és egy csomó katonai irata. Ekkor egyúttal bizalmasan figyelmezteti édesanyját, hogy a bankópénzen lehetőleg adjon túl, viszont az aranyakat a világeért be ne váltsa, ugyanis Máriássy teljes joggal már most félt, hogy az ország a sok kibocsátott bankócédula miatt tönkre megy, s így előre megsejtette a — devalvációt.¹⁷⁰

1806 március 3-án Győrből Máriássy azt írja haza, hogy „mivel mi ezredesek rangban egyek vagyunk a vezérőrnagyokkal (General Major), a császár nekem nagy decretumot küldött éppen most, a legrosszabbkor, mert ezért 300 forintot kellett lefizetnem. — A decretumot elküldöm haza, a *családi levéltárba* való elhelyezés céljából.“¹⁷¹

Következő levelében eldicsekszik ezredével, de még mindig vissza-visszatér elszenvedett kárának emlegetésére is, s azt most már kerek 4000 forintra becsüli. Viszont siet kijelenteni, hogy: „*Bolondja vagyok szolgálatomnak.*“

„Ami ezredemet illeti, az olyan már, hogy *kevés magyar ezred szebb nálánál*, és egyiknek sincs szebb tisztikara az enyémnél. Tisztjeim mindegyikének van Zulágja és kevés közülük a házas. Mindazok az ezredek, amelyek a német ármádiánál voltak, nagvon sokat szenvedtek.“

Megint rossz hírek kóvályognak a levegőben. A franciák állítólag 150.000 emberrel országunkon keresztül a poroszokra és oroszokra akarnak támadni. „Nem tudom, mi lesz

¹⁶⁹ 1806. február 22. Győr.

¹⁷⁰ 1806. február 28. Győr.

¹⁷¹ 1806. március 3. Győr. Nb! Ez a decretum a családi levéltárban tudtommal nincs meg!

velünk.“ Sajnálja a szegény „császárunkat“, aki nagyon szerencsétlen és megütközik azon, hogy a nápolyi királyt elkergették.¹⁷²

Az 1806. esztendő legnagyobb részét Máriássy Győrben, ezredénél töltötte, ennek retablirozásával foglalkozott, időnként azonban még vissza-visszatér most is kárának felpanaszolására, a rossz hírekre, amelyek letétbehelyezett és elveszett vagyon tárgyainak sorsáról innen-onnan beérkeznek.

Március 15-én írja haza Máriássy, hogy előljárója e hó 22-én vagy 23-án Győrbe érkezik ezredét megszemlélni, ami természetesen sok dolgot-gondot okoz neki s már most azt sem tudja, hogy hol áll a feje.¹⁷³

Háború után vannak, s az ezred oly rongyos s olyan, mint egy cigányhad, s hiába követel új mondurt, nem tud kapni, am' nem jól van.

„Nincs nap — írja haza — hogy valami rosszról ne értesülnek. Tegnap azt írja nekem, az a stayer pap, akinél holmimat szakácsom hagyta, továbbá akinél előbbi adjután-som írásait is elhelyezte vagyontárgyaimmal együtt, hogy odajövén a franciák, a plébánia árát a papnak kifizették, s azután mindencstől felégették. Bárcsak az elvesztett háborúról már ne hallanék semmit.“

Az ezredben alezredese nyugdíjba megy, egyik őrnagyának pere van, egy másik őrnagy quietálni fog, mert megnősül és hazamegy gazdálkodni. Így tehát az ezredben három törzstiszti hely üres lesz, még sem tudja századosait előléptetésre felterjeszteni a háboru után megmaradt sok számfölötti törzstiszt miatt, akiket előbb mind el kell valahol helyezni.

Közben kiderült, hogy nem elég, hogy Máriássynak előljárója látogatására kell készülnie, hanem ezen felül Kassáról fiatal hercegek, s a trónörökös főherceg fognak érkezni, s „ez is sok bajt okoz nekem.“—

A magas vendégek részére lefoglalták az egész püspök-várat, ahonnan még Máriássynak is ki kellett költözni, s Neuhold udvari tanácsosné adott neki ideiglenesen szivességből egy szobát.¹⁷⁴

Március 24-én írja haza, hogy rengeteg dolga volt, mert itt volt öt napig gróf Gyulay, aki nála is lakott és csak ma

¹⁷² 1806. március 6. Győr. Itt említjük meg, hogy a családi levéltárban van egy papirkötésű quarto füzet, melynek címe: „Graf Ignaz Gyulay Regiment No 60. — Kasse Handbuch, vom 12 ten Mertz 1806. zum eigenen Gebrauch des Herrn Obersten von Máriássy“. A füzetben lévő feljegyzések 1808. október 28-ikával végződnek.

¹⁷³ 1806. március 15. Győr.

¹⁷⁴ 1806. március 20. Győr.

távozott Bécsbe. Öt tisztet, akik túl hosszú ideig voltak szabadságon, vasra veretett. „Nem ártott az nekik — írja Máriássy — jó volt ez példának!¹⁷⁵

Az az ezredes, aki herceg Eszterházy ezredében gróf Weissenwolf helyébe került, meghalt. Erre a herceg, aki Máriássyt nagyon kedvelte, nyomban felment a királyhoz és Károly főherceghez, s kérte, hogy Máriássyt helyezték át az ő ezredébe, mivel neki több joga és igénye van Máriássyhoz, mint gróf Gyulaynak, s mert Máriássy kedvéért saját alezredését nyugdíjaztatta. A király azonban a herceg kérését nem teljesítette, aminek Máriássy igen megörült, mert nem szívesen távozott volna a Gyulay ezredtől, ahol nagyon meg volt sorsával elégedve.

„Jó előljárom van — írja —, aki a császárnál ezredessé való kinevezésemet keresztül vitte, s rosszal fizetnék jó előljáromnak, aki ügyemet úgy felkarolta“, ha most más ezredhez mennék át.

Híre jár, hogy az ezredeket ismét csökkenteni fogják és állítólag az Udvarnál is nagy változások lesznek.¹⁷⁶

Máriássy 1806. tavaszán lassanként rendbe hozta ezredét és április 21-én már azt írja haza édes anyjának, hogy szívesen van ezredénél, amely jó és szép és előljárója is igen szereti őt.

Szent György napkor kiköltözik a püspökvárból és elfoglalja új szállását. Ugy látszik, Máriássy valami emeletes házba költözött, mert azt írja, hogy az emeleten hét szobája lesz, míg a földszinten van a konyha, a szakácsné külön szobája és az éléskamra, viszont most még csak egy szobája van, a már említett Neuhold udvari tanácsosnénál.¹⁷⁷

Április 25-én Győrben szokatlan esemény volt, mert megérkezett a trónörökös, aki elé kivonult az egész győri helyőrség, s természetesen a gróf Gyulay ezred is, élén a parancsnok Máriássyval.

A trónörökös látogatása fölötti örömet azonban némi ürmön zavarta meg. Ugyanis a kivonuláskor Máriássy nyolcszáz forintos értékes sziurke paripája valahogyan oly szerencsétlenül törte ki a lábát, hogy nyomban agyon kellett lövetni.

A trónörökös főherceg ezen eset fölött Máriássynak őszinte sajnálkozását fejezte ki.

Egyébként ez alkalommal Máriássy a trónörökösnél vacsorázott és reggelizett és ezen idő alatt a Gyulay ezred zenekara játszott a főhercegnek.

¹⁷⁵ 1806. március 24. Győr.

¹⁷⁶ 1806. április 2. Győr.

¹⁷⁷ 1806. április 21. Győr.

Ujság is van, t. i. Gyulay gróf horvát bán lett.¹⁷⁸

A trónörökös távozása után a győri garnizon egyhangú életét semmi említésre méltó esemény sem zavarta meg. Május végén írja is haza Máriássy, hogy Győrben olyan nagy a csend, hogy itt még a háborúról sem hallanak semmit, noha ő mint katona, egyenesen kívánja a háborút, mert hiszen ott az ember legföljebb az életét vesztheti el.¹⁷⁹ Ebben éppen Máriássy tévedett, hiszen az előző háborúban éppen ő írta, hogy „koldússá lett“, tehát a háborúban nemcsak életet lehet veszteni.

A győri helyőrségi élet zavartalan egyhangúságát egyelőre csak az törte meg, hogy Máriássy április végén vagy május elején új lakásába költözött és azt berendezte.

Egyébként állandóan sóvárog a háború után, s úgy hallja, hogy az oroszok és a poroszok készülnek egymást megtámadni. Máriássy nem bánna, ha háború lenne, mert enélkül a katona élet — nem élet. „Csak okosabban vezetnék azt mint az előbbit.“¹⁸⁰ Egyébként, mint ezredesnek igen sok a dolga, s ez a szerencse, mert így nem ér rá unatkozni.

Igy telik el nagy csendességben és egyformaságban 1806. június és július hava, s Máriássy nem tud mást ekkor haza írni, csak azt pl. hogy Győrben drágább az élet, mint Bécsben, s kér hazulról mindenféle élelmiszert.

Augusztus havában hadgyakorlatok voltak, ami a Gyulay ezrednél elég körülményes és komplikált lehetett, mert az ezred 33 községben volt szanaszét elhelyezve, s így nem csoda, ha Máriássy akkor azt sem tudta, hogy hol áll a feje.¹⁸¹

Szeptember 1-én azt írja haza édesanyjának, hogy az a legújabb hír, hogy a főispánokat Bécsbe rendelték. Ebből Máriássy arra következtet, hogy az ország éppúgy megfizeti a háboru árát, mint a többi „tartomány.“¹⁸²

Mivel előljárója Bécsben volt, egy-két napra Máriássy-nak is Bécsbe kellett menni, s a szeptember 9-ikét Bécsben töltötte, de már 10-én ismét Győrben volt, ahonnét csak anynyi érdemlegeset ír haza, hogy mint rendesen ugy most is sok a dolga.

Jelzi, hogy most megint sok ezred „cordonban masiroz.“ Magyarszágról a Pest mögötti és az erdélyi ezredek menekelnek, úgy hogy Eszterháznak Pestről szintén el kell masirozni. Reméli, hogy a Gyulay ezredet Győrben békében fogják hagyni, bár ez nem biztos, s ezt igen jól sejtette, s jól

¹⁷⁸ 1806. április 26. Győr.

¹⁷⁹ 1806. május 29. Győr.

¹⁸⁰ 1806. május hava Győr.

¹⁸¹ 1806. augusztus 1. Győr.

¹⁸² 1806. szeptember 1. Győr.

mondja, hogy: „manapság sohasem tudja az ember, hogy egyik napról a másikra mi fog történni?“

Bécsben összegyűlt a sok főispán és tavaszra összehívják a magyar országgyűlést. Az a hire, hogy a császár a magyaroktól 50 milliót fog kérni. „Nagy összeg és fizetni fogunk.“ Máriássy még ekkor nem tudja, hogy szüretre (szokás szerint) haza mehet-e szabadságra? „mert az ezredes atyja az ezrednek.“¹⁸³

Máriássy sejtelméi valóra váltak, mert szeptember 29-én azt írja haza édesanyjának, hogy „Fatális idők járnak! Rengeteg ezred — Magyarországból és Csehországból is — van mozgósítva. Az Eszterházy ezred is, amelynek alezredese voltam, éppen ma ment el Győrből. Megvendégeltem őket. Most nem mehetek szabadságra, mert ha ezredem parancsot kapna az elvonulásra, nélkülem itt nagy confuzió lenne.“¹⁸⁴

Máriássy jól sejtette, hogy ezrede mozgósítási parancsot fog kapni. Ugyanis október 4-én már írja haza, hogy: „Károly főhercegtől azon parancsot kaptam, hogy ezredemmel legyek készenlétben, s amint újabb parancs érkezik, nyomban induljunk Iglauba, Morvaországba. Irodám és depóm itt marad Győrött.“

A hadsereg, amely 10,000 emberből áll, Csehországba observatoria megy, mert a poroszoknak és oroszoknak a franciákkal háborujuk van. Mi neutralisak leszünk!¹⁸⁵

Nemsokára (október 12.) megérkezett az ezredhez az indulási parancs és Máriássy ennek megfelelően három oszlopban és három részletben, október 12., 14. és 20-án indította el ezredét, s október 15-én ő maga is utra kelt. Mig az ezredet utrakészen teljesen rendbe nem hozta, addig saját ügyeit sem intézte el, mert erre ideje sem volt.

Az ezred Pozsonyon át egyenesen Morvaországba volt irányítva, s indulás előtt a tábornagy megjelent Győrben s megszemlélte az ezredet, amelyet nem győzött dicsérni. „Dicsekszem az ezredemmel — írja — *amely olyan rendben van, mint kevés más ezred.*“¹⁸⁶

Utközben Máriássy megállt Bécsben, ahol megjelent Károly főherceg előtt és innen indult tovább ezrede után, amely ekkor már javában menetelt Morvaország felé.¹⁸⁷

Írja, hogy Lajos herceg, a porosz király öccse elesett. Braunschweig hercege szintén, a porosz király pedig megsebesült. A franciák egyébként már Berlinben vannak.

¹⁸³ 1806. szeptember 11. Győr.

¹⁸⁴ 1806. szeptember 29. Győr.

¹⁸⁵ 1806. október. 4. Győr.

¹⁸⁶ 1806. október 13. Győr

¹⁸⁷ 1806. október. 21. Bécs.

„Az Isten csak a franciákat segíti, más nációt nem“ — kiállt fel elkeseredetten Máriássy.

Morva- és Csehország területén szerinte 80,000 ember van összpontosítva s feladatuk a harcban álló felek megfigyelése.¹⁸⁸

1806. november 1-én Máriássy már Iglauban volt, még innen s ekkor is az elfogatásával járó kárról és arról ír, hogy francia internáltsága is milyen rengeteg pénzbe került. Igen dicséri édesanyját, akinek segítsége nélkül nem tudna exisztálni.¹⁸⁹

Iglauból néhány nap múlva írja, hogy ezrede itt sokkal olcsóbban él, mint Győrben és őmaga is vendéglőben él, de nem hiszi, hogy sokáig itt maradnának, mert a poroszoknak igen rosszul megy a soruk.

Ezrede most igen jó állapotban van, úgy hogy Károly főherceg, aki az ezredet megszemlélte, megdicsérte. „Egy ezredes — írja haza — nagy úr ugyan, de mindenért felelős“, amit már eddig is gyakran hangoztatott.¹⁹⁰

Néhány nap alatt Máriássy úgy látszik megunt a vendéglői ellátást, mert édesanyjától szakácsot kér, „de olyant, aki keresztény módon és jól főz“.

Úgy hallja, hogy a magyar ezredek Lengyelországba fognak menetelni, aminek éppen nem örül.¹⁹¹

November 17-én még gyanutlanul ír Iglauból családi ügyekben anyjának, s megemlíti, hogy mindene Győrben van,¹⁹² midőn november 18-án este váratlanul betoppan a staféta és hozza a parancsot, hogy az ezred azonnal induljon Brünnön át Nagyszombatba, ahol majd a további rendelkezések átvehetők. „Minden nap változik a dispozició“ — sóhajt fel Máriássy.¹⁹³

Máriássy és ezrede Iglauból nyomban el is indult és 1806. december 3-án baj nélkül Nagyszombatba érkezett, ahol Máriássyt már a további parancs várta, hogy ezredével induljon tovább Győrbe. Azonban Károly főherceg ezt a parancsot megváltoztatta és az ezredet Tokajba rendelte.

Mivel most minden ezred mozgásban van, egészen természetes, hogy a Gyulay ezred sem képezhet kivételt.

Máriássy Nagyszombatból írja haza, hogy nagy a sár, hogy az ő katonái a legjobbak, s végül, hogy brigadérosi

¹⁸⁸ 1806. október 30. Stammem. Morvában.

¹⁸⁹ 1806. november 1. Iglau.

¹⁹⁰ 1806. november 6. Iglau.

¹⁹¹ 1806. november 12. Iglau.

¹⁹² 1806. november 17. Iglau.

¹⁹³ 1806. november 19. Iglau

munkát végez,¹⁹⁴ de mindhiába, indulni kellett, s mivel édesanyját úgy látszik minden érdekelte, ami legkedvesebb fiával bármiféle kapcsolatban állott, tehát Máriássy még a „Marsch Plan“-t is közli, mely szerint az ezred menetrendje a következő volt:

1806. december 4.	Récsény.
„	„ 5. Nagy Laposs,
„	„ 6. Nagy Kálna,
„	„ 7. pihenő nap,
„	„ 8. Füzes gyarmat,
„	„ 9. Ipolyság,
„	„ 10. Balassagvarmat.
„	„ 11. pihenő nap,
„	„ 12. Szakál,
„	„ 13. Gács,
„	„ 14. Szelene,
„	„ 15. pihenő nap,
„	„ 16. Rimaszombat,
„	„ 17. Tornalja,
„	„ 18. Putnok,
„	„ 19. pihenő nap,
„	„ 20. Edelény,
„	„ 21. Szikszó, („Sixó“),
„	„ 22. Megyaszó, („Megyaskó“),
„	„ 23. pihenő nap,
„	„ 24. Szerencs,
„	„ 25. Tokaj.

Máriássy nem vonult ezredével, hanem Nagyszombathól előbb Bécsbe ment, innen Győrbe, s csak miután itt szállásán rendet csinált, sietett ezrede után, amelyet Putnokon el is ért.

Leveleiben Máriássy folyton ismétli és szinte dicsekedve emlegeti, hogy brigadérosi munkát végez, de nem tűnik ki, hogy dandár lenne reá bízva.

Tervezi, hogy Tokajból alkalma lesz édesanyját meglátogatni.¹⁹⁵

1806. karácsony napján írja édesanyjának, hogy december 24-én este ezredével Tokajba érkezett, tehát a karácsony estét már Tokajban töltötte. „A stab és a grenadirok Tokajon, négy kompánia Tarczalon, kettő (Bodrog-) Kereszturon, négy Rakamazon és a többi elszórtan a szabolcsi falvakban van elhelyezve.“ Szállása itt elég rossz. Hívják az ünnepekre Pazdicsra, de nem mehet, mert rengeteg sok a dolga, ugyanis január 12-én mustra lesz.

¹⁹⁴ 1806. december 5. Nagyszombat.

¹⁹⁵ 1806. december 18. Putnok.

Utközben ezrede minden katonájának Gömör vármegye fe lfont hust és egy meszely lisztet utalt ki.

Teljesen bizonytalan, hogy meddig maradnak Tokajban.¹⁹⁶

Karácsony másnapján Máriássy nővérénel, Tolcsván volt vendégségben és eljárt vendégségbe környékbeli barátaihoz is. Irja édesanyjának, hogy élelmiszerekre nincsen gondja, mert Szirmayék mindennel ellátják őt.

Máriássy karácsonyra édesanyjától 500 forintot kapott ajándékba, amit hálásan köszön meg, s jelzi, hogy ez a kis pénz igen jól fogott, mert éppen most kell az ezredesi pátensért 233 forint és 33 krajcárt fizetni.

Büszke ezredére, de főleg az ezred muzsikára, melyet még Tolcsvára is elküldött, hogy nővére is hallhassa a katonazenét.¹⁹⁷

Máriássy tokaji csendélete nem sokáig tartott. 1807. január 1-én Máriássy még nem sejtí, hogy néhány nap mulva már indulnia kell. Vidáman, ürmössel köszöntötte Tokajon az új esztendőt,¹⁹⁸ de nemsokára itt is megérkezett a staféta a parancssal, hogy az ezrednek január 5-én indulni kell Kassára, mert az ezredék felvonulnak a lengyel határra.

Máriássy nem szívesen viszi ezredét Kassára, „a városon a katonának most nincs jó dolga, mert ott csak négy falat kap.“ Bezzeg a Hegyalján és Szabolcsban jó dolguk volt, mert a nemesség igen szerette őket és úgy látszik nem sajnálta a katonáktól az enni valót.

Máriássy Tállyán keresztül vonulva, édesanyja házában is megfordult és 1807. január 7-én szerencsésen bevonult ezredével Kassára, oda tehát, ahol később évtizedeken át működött és ahol meg is halt.

Kassán ezredéből nyolc század, a többi pedig a környékbeli falvakban lón elhelyezve.

Ezredét és tisztjeit Kassán is nagyon szeretik. Maga Máriássy állandó vendége Barkóczynak, akinek kitünő konyhája, s pompás szakácsai vannak, s ezeknél tanul az ő Jancsija is.

Úgy véli Máriássy, hogy Kassán sokáig maradnak.¹⁹⁹

Január 14-én Kassán ezredének nagy, parádés mustrája volt, harminc személyes ebéddel súlyosbitva és ekkor ezredének négy katonája ezüst érmet kapott.

Jelzi, hogy a Szepességen fekvő Duka ezredet ő fogja

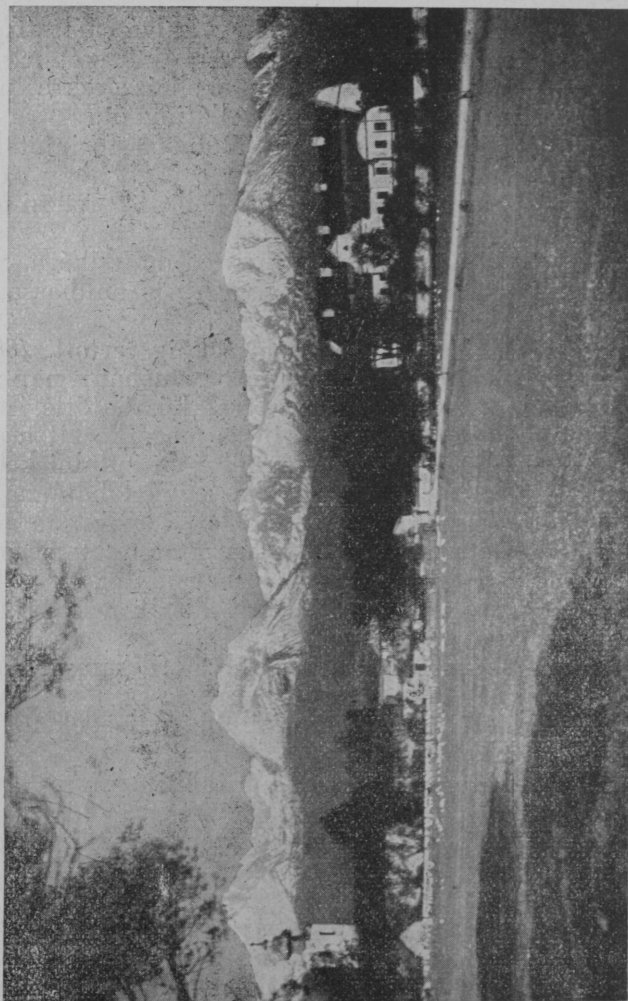
¹⁹⁶ 1806. december 25. Tokaj.

¹⁹⁷ 1806. december 28. Tokaj.

¹⁹⁸ 1807. január 1. Tokaj.

¹⁹⁹ 1807. január 10. Kassa.

mustrálni,²⁰⁰ és január vége felé el is indult a Szepességre, január 27-én ért Lőcsére, ahol 28-án mustrálta a Duka ezredet. Ugyanaz nap ebéd után indult Késmárkra, mert 29-én

A batizfalvi Máriássy kastély (jobbról), háttérben a Tátrával.

már ott kellett mustrálnia. Vasárnap édesanyjához készül és a jövő hetet Batizfalván óhajtja tölteni.²⁰¹

Február elején Máriássy tényleg Batizfalván volt, de hogy pontosan mennyi időt töltött ott, megállapítani nem

²⁰⁰ 1807. január 15. Kassa.

²⁰¹ 1807. január 28. Lőcse.

iehet. Valószínűleg tovább maradt ott egy hétnél, mert egész február folyamán nem találunk anyjához irt levelet.

Csak február végén, vagy március elején távozatott Máriássy Batizfalváról és március 8-án Eperjesről írja, hogy holnap reggel indul Sztropkóra, ahol nem tudja még, hogy meddig marad.²⁰²

Panaszkodik, hogy ezrede itt nincsen jól elhelyezve, a legénységnek és tiszteknek nincs mit enniök és *a házakban rengeteg a tetű*.²⁰³

Április elején azt írja haza, hogy gróf Van der Nath nagy bált adott, amely reggelig tartott „s innen ami Szibériánkba mentünk.” —

Irodája Homonnán van.²⁰⁴ Mivel nincs nekik mit enniök, tehát hazulról küld élelmiszert a mindenről gondoskodó batizfalvi Kupcsek ispán.²⁰⁵

Máriássy nemsokára parancsot kapott, hogy ezredénél törzse, a granátosok és hat század induljon Bártfára, míg tíz század Sztropkó körül marad. Április végére várja Máriássy az indulási parancsot, s közben arról értesül, hogy édesanyjának szembaja támadt.

Híre jár, hogy a királyné meghalt.²⁰⁶

Az indulási parancs április végén meg is érkezett és 1807. május 2-án Máriássy már Bártfáról ír, s jelenti édesanyjának, hogy a „Stab“ és nyolc század Bártfára ért.

Reméli, hogy itt jobb dolguk lesz, mint Sztropkón, s mivel a fürdő mellett vannak, naponta a szénsavas vizet fogja inni.²⁰⁷

Ugy látszik Máriássy idős édesanyja akkor beteges, gyengülő állapotban volt, mert aggódó fia azt írja neki, hogy május 15-én Márkusfalvára s innen 16-án Batizfalvára indul, s elhozza magával az ezredorvost is.—

Az ezrednél egyéb ujság nincs, minthogy a zenekar tagjai részére új ruhát csináltatott.²⁰⁸

Máriássy május közepén tényleg Márkusfalván és Batizfalván járt, s innen csak május 23-án távozott Kassára, ahonnan — mint írja — Eperjesre megy a brigáddal.

Örül, hogy május 30-án ezrede ismét Kassára kerül és 31-én Kassán pihennek, ha csak nem kapnak ellenparancsot, hogy a Bánátba induljanak, azonban ilyen ellenparancs sem most, sem később nem érkezett.

²⁰² 1807. március 8. Eperjes.

²⁰³ 1807. március 16. Sztropkó.

²⁰⁴ 1807. április 4. Sztropkó.

²⁰⁵ 1807. április 16. Sztropkó.

²⁰⁶ 1807. április 22. és 26. Sztropkó.

²⁰⁷ 1807. május. 2. Bártfa.

²⁰⁸ 1807. május 7. Bártfa.

„Ha itt mindent rendbehoztam — írja — megyek Anyámhoz, s június 1-én remélem már Márkusfalván leszek.²⁰⁹

Kassáról Máriássy visszament Bártfára, ahonnan azonban június 1-én nem juthatott el Márkusfalvára, mert június 2-án ezredorvosát küldi beteg édesanyjához és intézkedik, hogy Engel doktor vágjon rajta eret. Valami pirula féléket is küld anyjának, aki úgy látszik érzelmeszedésben szenvedett.

Írja ekkor haza, hogy parancsot kapott, hogy szeptemberben, ha az egész ármádia táborba száll, az ő ezrede is táborba menjen.²¹⁰

Június 15-én Máriássy azt írja édesanyjának, hogy július elején neki is fürdőre kellett volna menni, de az ezred ügyes bajos dolgai minden tervét keresztül húzták.

Tegnap levelet kapott a horvát bántól (azaz előljárójától, gróf Gyulaytól), hogy menjen 14 napra Pestre a diétára. Ezt sem teheti meg, mert új gyakorlati szabályzatot kaptak, ezt kell bevezetni és alkalmazni, s így most azt sem tudja, hogy hol áll a feje.

Ugy látszik, hogy Károly főherceg ide Bártfára fog jönni, hogy a Gyulay ezredet megvizitálja, s híre jár, hogy a magyar nemesség nem 50, hanem 100 milliót fog a „császárnak“ megajánlani.²¹¹

Június közepén Máriássy parancsot kapott, hogy ezredével Galiciába, Tarnowba induljon. Mivel Tarnow nincs messze a Szepességtől, reméli, hogy innen is haza látogathat. Egyébként az ezred június 19-én indul, de az ezred irodája Bártfán marad.²¹²

1807. június 19-én a Gyulay ezred tényleg elindult Tarnowba, de Máriássy csak június 21-én ment ezrede után,²¹³ és június 27-én már Tarnowból jelenti édesanyjának, hogy ezredével 26-án vonult be Tarnowba, s ezrede a város körül négy mértföldnyi körzetben van elhelyezve.

Máriássy nem szerette Galiciát, s leveleiben sűrűn emlegeti, hogy nem szeret lengyel területen lenni, talán azért is, mert attól félt, hogy ha kitör a béke, itt felejtik. Egyébként maga az élet — írja — itt olcsóbb, mint Magyarországon és ami a fő jó szállása van,²¹⁴ mégis úgy érzi, hogy sokáig fognak Tarnowban maradni.

²⁰⁹ 1807. május 24. Kassa.

²¹⁰ 1807. június 2. Bártfa.

²¹¹ 1807. június 15. Bártfa.

²¹² 1807. június 18. Bártfa.

²¹³ 1807. június 19. Bártfa.

²¹⁴ 1807. június 27. Tarnow.

Nem hiába félt Máriássy Tarnowtól és a lengyel területtől, úgy történt, mint ahogy ő előre megsejtette, t. i. az 1807. esztendő hátralévő részét — kivéve őszi szabadság idejét — tényleg kénytelen volt Tarnowban tölteni, talán éppen azért, mert nem szívesen tartózkodott ezredével lengyel földön.²¹⁵

Máriássy szeretett volna július folyamán előljárójához, gróf Gyulayhoz is eljutni, de ez a terve a hadgyakorlat miatt nem sikerült. Ott kellett tehát maradnia Tarnowban a hadgyakorlaton, „mert reputációm — írja — kedvesebb nekem, mint az életem.“ —

Ugy tervezi, hogy télen megy el Károly főherceghez, ősszel pedig elmegy a szüretre, s utánna, ha marad idő, Bécsbe, de most is többször elismétli, hogy nem szeret lengyel földön lenni.²¹⁶

Mivel úgy látszik ekkor a Duka ezred is Máriássy alá volt rendelve, összehasonlításokat tesz saját ezrede és a Duka regiment között, s természetesen megállapítja, hogy az ő ezrede sokkal különb, mint a Duka féle.

Augusztus elején nagy hősről panaszkodik, s dacára ennek, sokat gyakorlatoznak. Irja, hogy hűsölni pincékbe jár, ahol azután eliszogatnak.²¹⁷

Augusztus vége felé Máriássy már a szabadságra menés gondolatával foglalkozik, tervezget s bár tudja, hogy általában a tisztek nem kapnak szabadságot, ő azonban mégis szabadságra óhajt menni. Irja, hogy tudomása szerint szeptemberben a vezénylő generális (ez gróf Bellegarde volt) meg fogja vizitálni és utánna szabadságra óhajt távozni, mert a lengyel földről minden áron szabadulni szeretne.²¹⁸

Szeptember elején már reménykedik, hogy talán szüretre mégis hazakerül s így megszabadul innen. Mint különleges hírt közli, hogy báró Vay Miklóst, mivel az udvar ellen becélt, a császár a generálisságtól megfosztotta.²¹⁹

1807. szeptember 19-ére megtörtént a Gyulay ezred megsemmisítése. Bellegarde gróf vezénylő tábornok végezte ezt, aki mindennel nagyon meg elégedve, s aki ki is jelentette, hogy kevés olyan ezred van, mint a Gyulay féle.

Máriássy erre most már megfolyamodja a szabadságot, el akar menni a szüretre és úgy tervezi, hogy erre magával viszi barátait, sőt ezred zenekarának karmesterét is. „Mint óbester tartok a renomérra“ — írja.²²⁰

²¹⁵ 1807. július 11. Tarnow.

²¹⁶ 1807. július 21. és 24. Tarnow.

²¹⁷ 1807. augusztus 8., 11. és 15. Tarnow.

²¹⁸ 1807. augusztus 29. Tarnow.

²¹⁹ 1807. szeptember 5. Tarnow.

²²⁰ 1807. szeptember 19. Tarnow.

Szeptember második felében Máriássy ezrede egy ideig cantonirungban is volt s 26-án tért vissza Tarnowba.²²¹

Október elején a vezénylő tábornok újra megjelent Tarnowban és mivel Máriássy még mindig nem kapott szabadságot, sem pedig Károly főhercegtől engedélye nem volt arra, hogy a tiszteknek szabadságot adjon, ennél fogva a vezénylő tábornok volt olyan jó, hogy a saját felelősségére adott neki három heti szüreti szabadságot.

Igy Máriássy azt tervezte, hogy Tarnowból október 16-17-én indul Magyarországra, ahol Kassán is óhajt némi időt tölteni, azután megy Tállyára szüretelni és onnan készül elmenni édesanyjához²²²

Október 10-én már azt írja haza, hogy reméli, hogy e hó 22-én már Tállyán lesz, ahova Máriássy tényleg el is indult és itt volt még november 15-én is, azonban november 16-án innen nem tért vissza Tarnowba, hanem Pestre és Bécsbe indult, tehát nyilvánvaló, hogy szabadságát meghosszabbította.

Mivel új kocsit óhajt magának csináltatni, ennél fogva édesanyjától, dacára annak, hogy ezredes, „Zulág“-ot kér, s írja, hogy „minek spóroljon, mikor se felesége, se gyermeke nincs“²²³

Eltelt azonban egy hónap, mire Máriássy, aki úgy látszik, közben édesanyjánál volt, utitervét végre tudta hajtani, mert csak december közepén ért Pestre, még pedig három nap alatt, tehát az akkori viszonyokhoz képest feltűnő gyorsasággal, amit nem is mulaszt el megemlíteni:

Pesten ekkor országgyűlés volt, s írja, hogy ezen országgyűlésről sok deputáció készül felmenni Bécsbe a „császárhoz.“

Máriássynak ekkor Pesten különösebb dolga nincsen, úgy, hogy csak vizitel és sokat megy előljárójához, gróf Gyulavhoz.

December 23-án Máriássy már Bécsbe készül, ahova december 26-án meg is érkezett, ahol szintén elkezdett vizitálni, először az udvarnál és az összes főhercegnél.

December 29-én Károly főhercegnél ebédelt, akitől „complimentet“ is kapott, mert a főherceg a kifogástalan állapotban lévő Gyulav ezreddel nagyon meg van elégedve.

Bécsben Máriássynak, nem tudni hogyan, bizarr ötlete támadt. Ugyanis meg akarta vásárolni a Szepességen az úgynevezett vörös klastromot. Hogy mire kellett volna ez neki, az az írásokból nem tűnik ki, azonban Máriássy ezzel a gon-

²²¹ 1807. szeptember 26. Tarnow.

²²² 1807. október 6. Tarnow.

²²³ 1807. október 6. Tarnow.

dolattal annyira komolyan foglalkozik, hogy édesanyjától kér tanácsot és „parancsot“, hogy mi tévő legyen?²²⁴

Az 1808-ik esztendő első napja természetesen még Bécsben találja Máriássyt, aki az egész januárt Bécsben tölti, mert ekkor volt a császár esküvője és az ezzel kapcsolatos ünnepségekre Máriássy, mint ezredes és kamarás, mindenüvé meg volt híva.

Január 8-án Bécsben fényes udvari bál volt, amelyen Máriássy is részt vett, s ott volt a többi ünnepélyeken is, s Bécsben csak egyet kifogásol, hogy most itt nagy a drágaság, s talán ennek kell tulajdonítanunk, hogy Máriássy ekkor Bécsben eladta óráját.

Máriássy látta az új „császárnét“ is, és igen szépnek találja.

Katonai újdonság csak annyi van, hogy az ezredek békelelétszámra lesznek leszállítva, s hogy ő ezredvéel Tarnowban marad, aminek éppen nem örül.²²⁵

Bécsben 1808 januárjában az udvari ünnepélyek egymást érték, s többek közt pl.: Albert herceg olyan pompázó bált adott, amely maga 80,000 forintba került.

Az udvar példáján felbuzdulva a bécsi nagy urak is adtak bálokat és rendeztek ünnepélyeket, s természetesen a közismert és közkedvelt Máriássy ezredes ezeken is jelen volt.²²⁶

Máriássy még a február egy részét is Bécsben töltötte, s csak e hó végén ért vissza Tarnowba, ahol sietve rendbe szedte gazdaságát, mert február 27-én már két generális volt nála ebéden.

Visszatérve a tarnowi garnizonba, itt Máriássy hazulról azt a jó hírt kapta, hogy édesanyja teljesen meggyógyult, s jelenleg jó egészségnek örvend. Írja is erre, hogy: „Nekem semmi sem kedvesebb, mint édesanyám jó egészsége.“²²⁷

Az 1808. esztendő telének végét és tavaszát Máriássy még Tarnowban töltötte, ahol nagy hidegek voltak, panaszkodik is emiatt, s írja, hogy kellene egy öl fa, de nagyon drága és a gyarmatárú (kávé, cukor stb.) sem olcsó, ami úgy látszik, azt akarta jelenteni, hogy fát és gyarmatárút küldjenek neki hazulról.

Egyébként egyelőre nincs reménye, hogy elkerül Tarnowból, s szinte rezignáltan írja haza: „Úgy látszik, itt maradunk.“²²⁸

²²⁴ 1807. december 30. Bécs.

²²⁵ 1808. január 9. Bécs.

²²⁶ 1808. január 19. Bécs.

²²⁷ 1808. február 27. Tarnow.

²²⁸ 1808. március 8. Tarnow.

Március 19-én azt írja édesanyjának, hogy felülről humoros parancsot kapott, t. i. hogy az „Erziehungs Haus“-ból 48 gyereket vegyen magához. Eltekintve attól, hogy itt gyermeknevelő berendezésre alkalmas épület nincsen, a fura parancsból búsan arra következtet, hogy ebből a „zsidó ország“-ból aligha fog egyhamar megszabadulni.²²⁹

Az év március és április hava Tarnowban azzal telt el, hogy Máriássy Abaújból, Szepesből és Gömörből várta a rekrutákat és Kassáról egy ízben 200 rekrutát küldtek is neki.²³⁰

Május elején megérkezett a várvavárt örömhír. Ekkor ugyanis egyik barátja Máriássyt bizalmasan értesíti, hogy a Gyulay ezred Magyarországba fog kerülni, ámde még az erre vonatkozó parancsot nem adták ki.

A jó barát értesülései pontosak voltak, mert nemsokára megérkezett Tarnowba a parancs, amely szerint a Gyulay ezredet Komáromba helyezték át, aminek Máriássy módfelett megörült, mert hiszen ez a parancs a piszkos kis galíciai városkától és az általa nem kedvelt lengyel földtől szabadította meg.²³¹

A Gyulay ezred, úgy látszik, május vége felé indult el Tarnowból, és Máriássy ezt az alkalmat is felhasználta arra, hogy édesanyját Batizfalván meglátogassa.

Június elején lehetett Batizfalván, s innen elindulva, Zelenán és Ludányon át (itt gróf Rádayéknál ebédelt), utolérte ezredét és június 16-án Érsekújvárra érkezett.

Érsekújváron újabb parancs várta Máriássyt, mely szerint, amíg Komáromban a barakkok el nem készülnek, maradjon ezredével Érsekújváron, de amint ezen faházak elkészülnek, Komáromba vonul az ezred két zászlóalja munkára, míg Máriássy az ezredtörzsszel, a gránátosokkal és a harmadik zászlóaljjal egyelőre Érsekújváron marad.²³²

Máriássy új állomáshelyéről június végén édesanyjának kimerítő jelentést ír, melyben pontosan elismétli az ezred elhelyezését, megírja, hogy két zászlóalj már elment Komáromba, a felépítendő várba munkára, míg ő Érsekújváron marad és rekrutákat fog kiképezni. Szállásával meg van előlegezve, s írja, hogy a városkában jó emberek laknak, akik a katonáknak enni adnak. Ezzel szemben viszont tény, hogy a tisztek itt drágán élnek, mert itt minden sokkal többbe kerül, mint Lengyelországban.

Érsekújváron a marhahús fontja 15 krajcár, míg Komá-

²²⁹ 1808. március 19. Tarnow.

²³⁰ 1808. március 25. és április 20. Tarnow.

²³¹ 1808. május 8. Tarnow.

²³² 1808. június 16. Érsekújvár.

romban 15 ½ krajcár és egy fél borjúért tíz forintot is kell fizetni, „mégis szívesebben vagyok itt éjjel, mint Lengyelországban nappal s szeretnék hosszabb ideig itt maradni.“

„Ha háború nem lesz — írja — akkor addig lehetünk itt, míg a komáromi vár elkészül. Kupcesek ispán úr érdeklődnek, hogy milyen élelmiszer volna olcsóbb a Szepességben, s nyomban írja meg, mert akkor az olcsóbb élelmiszereket a Szepességből hozatom meg, *hogy katonáim, az én gyermekeim, akik Komáromban dolgoznak, jól éljenek.*“²³³

Érsekújváron úgy látszik, a háború gondolata és Bonaparte személye különösen foglalkoztatta Máriássyt, mert július 15-án a következőket írja édesanyjának:

„Itt a háborúról semmit sem hallunk, de míg Bonaparte él, minden ország jól teszi, ha kellőképpen felkészül a védelemre, nehogy Bonaparte azt felfalja és kirabolja, mint ahogyan azt Spanyolországgal tette. Ami német tartományaikban „Land Milicia“ van 300,000 emberrel, minden fiatal ember önként jelentkezik ide, amint azt nekem jó barátom, Weissenwolff generális írja.

Az országgyűlés augusztus 28-án Pozsonyban ül össze, s koronázás is lesz. Csináljanak valamit a magyarok, nehogy Bonaparte a mi constitutióinkkal a gyomrát megtelítse.“

A magyarok állítólag 300,000 embert az insurrectiónak és 100,000 embert rekrutáknak szántak, de subsidiumot nem adnak. „Fél Batizfalva vonuljon be.“²³⁴

Máriássy az egész július hónapot Érsekújváron tölti és augusztus 1-én érkezik Pozsonyba az ő kedves barátja, báró Perényi meglátogatására. Ugyanekkor felkereste Révay Pált is, aki a primás huszároknál ezredes és egyúttal udvarmester is volt.

Írja, hogy a magyar országgyűlés erősen készül a koronázásra, amelyen ő is jelen óhajt lenni s a koronázás alatt valószínűleg báró Perényinél fog szálláson lenni. Itt lesz az ő előljárója, a horvát bán, gróf Gyulay is, akinél neki, mint ezredesnek, látogatást kell tenni.²³⁵

Augusztus 4-én újra ír édesanyjának: „Noha még csak tegnapi írtam, ma újra írok. A koronázás Pozsonyban nagy fénnel és pompával fog végbemenni, s az egész udvar és az összes főhercegek itt lesznek, én is legalább két hétig részt óhajtok venni a diétán, *s meg akarom mutatni magamat, mint nagy urat*; ezért egy Pozsonyból eltávozó nyugalmazott generális nyolc szobás lakását egy hónapra 100 forintért bérbe vettem, s mivel itt a lakások most nagyon drágák, ba-

²³³ 1808. június 16. Érsekújvár.

²³⁴ 1808. július 15. Érsekújvár.

²³⁵ 1808. augusztus 2. Pozsony.

rátságból kaptam meg a lakást ennyiért. A lakások ára a koronázás idejére még magasabbra fog felszökni. Ezzel a lakással még szolgálatot tehetek barátaimnak is.“

Kéri édesanyját, hogy különböző diszruháit, fekete frakkját, mentéjét, piros dolmányát, új csákóját stb. küldje el, mert a diétán nagy parádét kell kifejtteni, nagy urak között lesz, s többek közt jelen lesz előljárója, gr. Gyulay.²³⁶

Pozsonyból Máriássy csakhamar visszatért Érsekújvárra, s augusztus 8-án már onnan ír haza és ismét a háború kérdésével és Bonapartéval foglalkozik. Panaszkodik, hogy jó barátja, gróf Weisszenwolff Bécsből a háborúról semmit sem ír. Hiszen amíg Bonaparté nekünk békét hagy, addig nincs baj és nyugodtan élhetünk, ha azonban valamire elhatározza magát, akkor szokásához híven teljesen kirabol bennünket, amint azt más országokkal már megtette. „Mivel a katona az otthon maradottakat védi, Magyarországnak is meg kell szavaznia az insurrectióra százezer embert.“

Írja Máriássy, hogy a koronázási ünnepek, amint az előkészületek mutatják, pompásak lesznek.²³⁷ s ő szeptember 1-én indul Pozsonyba a koronázásra, ahol jelen lesz az ő előljárója is, aki az ünnepek lezajlása után eljön Komáromba ezredét meglátogatni.²³⁸

Szeptember 5-én megírja édesanyjának, hogy a királyné szeptember 2-án ünnepélyesen bevonult Pozsonyba. Sajnos, a bevonulás részleteit s a koronázást Máriássy nem írja le, csak jelzi, hogy 7-én lesz a királyné koronázása, s utána kezdetét veszi a diéta.

Máriássy természetesen végig nézte a koronázási szerbartást, amely rá nézve egy kellemetlen incidenssel végződött, t. i. uniformisából a tolongásban kilopták pénztárcáját, amelyben 110 forint volt.

Szeptember 9-én Máriássy értesülése szerint Károly főherceg és gróf Gyulay együtt Komáromba indulnak, hogy a komáromi vár munkálatainak mibenállását megtekintsék és az itt dolgozó ezredeket megvizsgálják. „Nekem, mint ezredesnek természetesen otthon kell lennem.“ —

Ír Máriássy a pozsonyi diétáról is, és nem helyesli, hogy az országgyűlés csak 100,000 inzurgenst akar megszavazni. „Most olyan nehéz idők járnak, hogy mindenkinek katonának kell lenni, mert Bonaparte az ő prerogatíváit mindenkire rá akarja tukmálni és a fél világot meg akarja hódítani.“²³⁹

²³⁶ 1808. augusztus 4. Pozsony.

²³⁷ 1808. augusztus 8. Érsekújvár.

²³⁸ 1808. augusztus 29. Komárom.

²³⁹ 1808. szeptember 5. Pozsony.

1808. szeptemberének második felében nagy kitüntetés érte Komáromot és Máriássyt, mert ekkor maga a „császár és a császárné“ és Károly főherceg jelentek meg Komáromban és a folyamatban lévő vármunkálatokat, s az itt dolgozó ezredeket is megtekintették.

Ekkor Máriássy ezredével az udvar előtt gyakorlatozott, s utána a császárnál ebédelt, aki többek közt megkérdezte tőle, hogy a magyar országgyűlésen szereplő Máriássy István fivére-e?

A „császár“ előtt — írja — „az én török zenekarom produkálta magát.“

Írja haza, hogy igen sajnálja, hogy az idén nem mehet haza szabadságra, s nem lehet jelen a szüreten, mert mint ezredes, ezekben a nehéz időkben november végéig nem hagyhatja itt ezredét, hanem csak akkor, ha az ezredek már elfoglalták téli szállásaikat.²⁴⁰

Októberben megérkezett a parancs, hogy a Komáromban a várépítés körül munkában lévő kilenc ezred október vége felé téli szállásra fog vonulni. A Gyulay, Eszterházy és Duka ezredek Ausztriába kerülnek, de hogy pontosan hova, azt még nem tudni. Más hét ezred viszont Magyarországon marad.

Az inzurgensek összeszedése, most folyik, de nemcsak insurgálni, hanem fizetni is kell.²⁴¹

Mivel október vége felé szépre fordult az idő, a komáromi dolgozó ezredek parancsot kaptak, hogy egvelőre maradjanak még Komáromban és dolgozzanak tovább. Így azután teljesen bizonytalanná vált, hogy Máriássy és ezrede mikor indulnak Ausztriába. Levelének dátuma szerint Máriássy ekkor a Komárom melletti táborban volt.²⁴²

Közben Máriássy megfordult Pozsonyban és jelen volt az országgyűlés berekesztésén, s meglátogatta gróf Gyulayt is.²⁴³

1808. november 13-án végre elindult Máriássy és a Gyulay ezred Ausztriába, Hollabrunba. Mivel Bécs mellett menetelt az ezred, Máriássy tehát néhány napra „átugrott“ Bécsbe és itt ugyancsak meglátogatta az ekkor szintén Bécsben tartózkodó Gyulay grófot. A Gyulay ezred azonban nem Hollabrunnba, hanem Recsbe került, amely tíz mérföldnyire van Bécsből és Máriássy november 28-án indult el ezrede után,²⁴⁴ melyet el is ért és december elején Máriássy

²⁴⁰ 1808. szeptember 5. Pozsony.

²⁴¹ 1808. október 19. Komárom.

²⁴² 1808. október 29. „Lager bei Comorn“.

²⁴³ 1808. november 12. Komárom.

²⁴⁴ 1808. november 27. Bécs.

Recsben van, ahol magában a helységben és a környéken nyolc községben van ezrede elhelyezve.

Többek közt ekkor azt írja haza, hogy a királyné váci akadémiajára 1000 forintot óhajt adományozni. Már „az egész világ“ adakozott reá, tehát ő sem akar az adakozók sorából elmaradni.²⁴⁵

1808. decemberében Máriássy a szabadságra menés gondolatával foglalkozott és december 19-én azt írja édesanyjának, hogy Károly főhercegtől két havi szabadságot kért, de nem tudja, vajjon megkapja-e? Mert az ezredeseket nem szívesen engedik szabadságra, éppúgy, mint ahogy gazdálkodó embernek sem tanácsos gazdaságából eltávozni.²⁴⁶

Mivel Máriássy Károly főhercegnek kedvelt embere volt, karácsonyra már megérkezett a két hónapi szabadság engedélyezése és sietve megírja haza, hogy amint az ezrednél a legfontosabb dolgokat elintézte és az egész ezredet átadta az alezredesnek. Bécsen át nyomban elindul a Szepességre édesanyjához, csak Bécsben áll meg három napra. Utját a Szepességre Balassagyarmat felé veszi és kíséretében csak szakácsa és huszárja lesz.²⁴⁷

1809. január első napjaiban Máriássy tényleg haza érkezett a Szepességre s a január és február hónapokat imádott édesanyjánál töltötte, akit ekkor látott életében utoljára, mert anyja a következő évben meghalt, de még megérte, hogy szerettét fia generális és a Mária Terézia-rend lovagja legyen.

Február végén búcsúzott el Máriássy édesanyjától és a Szepességről egyenesen Bécsbe indult, ahova a hóolvadás folytán beállott árvizek miatt némi kerülőkkel március 5-én érkezett meg.

Ekkor ezrede már nem volt Ausztriában, mert közben áthelyezték Csehországba, a bajor határ közelében fekvő Rosenbergbe, mert a Gyulay ezred átcsoportosítás folytán Károly főherceg hadseregéhez került, aminek Máriássy nagyon megörült.

Amint Bécsben Máriássy dolgait elintézte, a póstával nyomban ezrede után sietett.

Édesanyjának pontosan jelenti, hogy: „Az egész ármádiát tíz Corpsra osztják fel és az egész ármádia a Monarchia különböző határaitra vonul. Istenben bízom, hogy szerencsések leszünk, mert ami a fő, az egész ármádia jókedvű. A császári és a német tartományokban nagy a lelkesedés.

²⁴⁵ 1808. december 11. Recs.

²⁴⁶ 1808. december 19. Recs.

²⁴⁷ 1808. december 25. Recs.

Sokan insurgálnak, s bár biztosan kitör a háború, mégis bizom Istenben, hogy engem el nem hagy, *mert a hazáért harcolni tisztesség!*

Magyarországon az esztergomi érsek primás, Albert herceg, Eszterházy herceg, Festetics mind egy-egy huszár ezredet állítottak fel. Nyitra vármegye az insurrectión felül szintén felállít egy huszár regimentet. Minden jó hazafi utolsó ingét is feláldozza, ha háború lesz. *mert a haza mindenkiért van.*²⁴⁸

1809. március 13-án Máriássy már ezredénél, a bajor határon, Rosenbergben van. Természetesen nem tudja, hogy meddig maradnak Rosenbergben. Egyébként az általa vezényelt Gyulay ezred most igen jó állapotban van, szép ezred, amely mindenütt csak megbecsülést szerez ezredesének, s természetesen tulajdonosának is.

Az ezrednél Máriássy alezredese Bakonyi volt, aki most, mint ezredes, a Duka ezred élére került.

Írja haza, hogy egy Schuller nevű tisztje éppen most quietált, amelyet ő és mindenki elítél, mert ezt az illető olyan időben tette, amikor az összes tartományokban insurrectió van. Csehország már teljesen fölfegyverkezett, „Magyarország — írja — tehát most az utolsó“.

Ujság csak annyi van, hogy a Gyulay ezred más generálist kapott, de hogy kit, azt Máriássy nem is írja meg.²⁴⁹

Az a hadtest, amelyhez Máriássy és ezrede is tartozott, március 18-án parancsot kapott, hogy Felső-Ausztriába vonuljon. Természetesen a Gyulay ezrednek is távoznia kellett Rosenbergből, mert a parancs szerint az ezrednek Linz környékére kellett menetelni, ahova az ezred március 22-én meg is érkezett, s most az ezred — írja Máriássy — a Linz körüli nagy erdőségekben van elhelyezve. Maga Máriássy a Linz melletti Reichenauban van, s egyelőre sejtelve sincs, hogy vajjon béke vagy háború lesz-?, mert semmiféle értesülése nincsen.

Panaszkodva hánytorgatja, hogy amíg a német tartományokban minden egyes férfi szívből agyonütné az összes franciákat, mert annyira gyűlöli őket, addig Magyarországon az insurrectió nem mozog, nem szervezkedik, pedig annak mennél hamarább készen kellene lenni. „Szégyen reánk magyarokra — kiált föl elkeseredve —, hogy semmit sem csinálunk.“

A német tartományokban a hercegek, grófok, általában a főrangúak, akiknek nagy jövedelmeik vannak, akik nők

²⁴⁸ 1809. március 5. Bécs.

²⁴⁹ 1809. március 15. Rosenberg.

és családosak, mind, egytől-egyig a Landwehr-hez vonultak be. A Landwehr — magyarázza édesanyjának — éppen olyan, mint a reguláris csapatok. Ezek a német urak saját falvaikból, s uradalmaikból állították össze csapataikat, csak a magyarok huza-vonáznak és ősi szokás szerint *sokat beszélnek, de semmit sem csinálnak*.²⁵⁰

1809. április elején Máriássy tehát belekerült annak a háborúnak a kellős közepébe, amely neki meghozta mindazt, amit magyar katona ebben az időben elérhetett.

Az ezen évi harcokban ragyog fel Máriássy szerencse-csillaga és gyors egymásutánban tábornok, majd a katonai *Mária Terézia rend lovagja lett*, s a Teremtő úgy akarta hogy mindezen kitüntetések, a legkedvesebb fiú magasra emelkedését még a szerető édesanya is megérhette.

1809. április 27-én Máriássy azt írta édesanyjának, hogy már 14 napja verekszenek a franciákkal, s dicsekszik, hogy dacára, hogy háborúban van, makk egészségnek örvend. Irja, hogy a hadi szerencse változó, mert egyik nap a franciák kapnak ki, másnap pedig a császári hadak szenvednek vereséget.

Várják a magyar insurrectio megérkezését, mert Bonaparte is nagy haderővel jön Páris felől.

A Gyulay ezred — írja — itt jó hírnevet szerzett magának, mert alaposan veri a franciákat, igaz azonban az is hogy az ezred sok katonát és tiz tisztet vesztett. Megsebesült többek közt a Szepességre való Jekelfalussy is, s kéri édesanyját, hogy tudassa ezt a szepesi alispánnal, de írja meg, hogy Jekelfalussy sebe könnyebb természetű.

„A háborút eddig szerencsésen megúsztam — írja —. Egy golyó a kardomat találta el én helyettem. Nem kell aggódni, ha édes Anyám tőlem levelet nem kap, mert ilyenkor nincsen időnk írni. Mindnyájan a szabad ég alatt vagyunk, mert nincs sátrunk. Kevés híjja volt, hogy az egyik csatában, amelyet elvesztettünk, az én bagázsiam is kocsi-tól egviütt el nem vezett.“

Ekkor idős és beteges édesanyja már rosszul láthatott, mert levelében újsághireket küld azzal a kérelemmel, hogy anyja olvastassa föl azokat a plébánossal. Panaszkodik, hogy nincs mit enniök, viszont dicsekszik, hogy egyik minapi csatában ezrede 50 lovat fogott el, s tallérjával lehetett lovat venni.

Április végére ezredéhez ezer rekrutát vár, mert már eddig majdnem 500 katonáját elvesztette.²⁵¹

²⁵⁰ 1809. március 22. Reichenau bei Linz.

²⁵¹ 1909. április 27. „Lager bei Braunau“.

1809. májusában a császári hadak helyzete elég rossz volt. Máriássy ezredével előbb Straczingnál, majd a hónap második felében a Bécs melletti Stamelsdorfnál harcolt, még pedig bal szerencsével, ami Máriássyt módfelett bosszantotta és határtalanul el volt keseredve.

Elkeseredését május 10-én kelt levelében nemcsak hogy nem titkolja, de egészen szokatlan kifejezésekre ragadtatja magát.

Ekkor édesanyjának a következőket jelenti:

„Csak annyit tudok írni, hogy bár dolgaink nem a legjobban állanak, mégis bizom a jó Istenben, hogy minden jóra fordul. Mi naponként verekszünk a huncut franciákkal.

Gömör vármegye az én ezredemnek csupa haszontalan rekrutát küldött, köztük sok cigányt. *Ilyen emberekkel kell nekem a hazát védenem.*

Előljárom az ő hadtestével olasz földön van s nagyon szerencsés, úgy szintén Ferdinánd főherceg Lengyelországban és Chatler generális Tirolban, *csak tőlünk fút a szerencse. Sohasem úntam meg annyira katonai tisztemet, mint most. Szívesebben lennék a Tátrában a kövek közt.*²⁵²

Május 16-án őszintén bevallja édesanyjának a katonai helyzetet, s megírja, hogy igen rosszul megy a dolguk, s hogy a franciák bent vannak Bécsben. A császári sereg a Duna északi partján áll és farkas szemet néz a Duna déli partján és Bécsben álló franciákkal.

Egyébként csak az az ujság, hogy Károly főherceg hadteste egyesült azzal a hadtesttel, amelyben a Gyulay ezred is harcol, de arról, hogy tovább hogyan fognak operálni, Máriássynak sejtelme sincs. Most is ismétli: „Bizom Istenben, hogy minden jóra fordul!“

A magyarokat szidja, hogy későn insurgáltak. Megbánják még ezt a magyar nemesek, ugyanis ha a franciák betörnek Magyarországra, akkor az ördögnél vannak a nemesi praerogatívák, mert a franciák mindent kirabolnak.²⁵³

Május 18-án a császáriak még mindég Bécs fölött, a Duna északi partján állanak, a franciák pedig Bécsben vannak. A „szegény jó császár“ szintén a hadseregnél, a Duna északi partján van. Máriássy most is ismétli, hogy haragszik a késlekedő magyarokra, s csak Istenben bíz.²⁵⁴

1809. május 21-22-én Máriássy megítélése szerint a Duna északi partján (Aspern) a franciákkal oly nagy csata folyt, amilyen az egész francia háborúban eddig nem volt. Ugyanis a franciák ekkor átkeltek a Dunán és megtámadták

²⁵² 1809. május 10. Straczing.

²⁵³ 1809. május 16. Stamelsdorf bei Wien.

²⁵⁴ 1809. május 1. Stamelsdorf bei Wien.

a Duna északi partján álló császári sereget, „de mi — írja Máriássy — visszavertük őket. A franciák 30,000 embert vesztettek, de a mieink közül is sokan elesetek, mert a mi ezredünk az avantgárda mellett volt.

Én is lábsebet kaptam, de nem jelentékeny, s két napon belül egészséges leszek.

Alezredesem két sebet kapott, őrnagyom lovát vesztette el, ezredem vesztesége 29 tiszt és 500 közlegény.

A csata után a harcmezőn Károly főherceg generálisnak nevezett ki. Ha az ezredet utódomnak átadom, még nem tudom, hol, melyik brigádot kapom meg.

A mi jó császárunk is jelen volt a csatánál, de a francia császár is ott volt, s csak az ördög vinné el őt, mert míg ez a tirannus él, nem lesz a világon békesség, mert az egész világot Istenként akarja uralni.

Herceg Lichtenstein generális alól három lovat lőttek ki.²⁵⁵

Máriássy — bár nem írja meg, s nem dicsekszik — mindezenesetre vitézül és bátran viselte magát az ütközetben, s magára vonhatta Károly főherceg figyelmét, aki megragadva az alkalmat, kedveltjét nyomban tábornokká nevezte ki.

Máriássy a kinevezési okirat szerint 1809. április 27-iki ranggal lett tábornok (vezérőrnagy), mégpedig kifejezetten az ellenség előtt tanúsított magatartása és érdemei jutalmául.²⁵⁶

A tábornoki kinevező okirat keltének napján Máriássy nem volt a hadrakelt seregnél, hanem Pozsonyban időzött. Ugyanis, mivel lábsebe miatt Máriássy egyelőre lovagolni nem tudott, elment Károly főherceghez a generálisi kinevezést megköszönni. Károly főherceg látván sebesült kedvencét, megengedte neki, hogy három napra Pozsonyba menjen, hogy kissé kipihenje magát.²⁵⁷

Néhány napi pozsonyi tartózkodás után Máriássy ismét visszament a harctérre és június 9-én már Hirschtädenben van, ahonnan édesanyjának a következő helyzetjelentést küldi:

A lengyel insurgensektől azt hallottuk, hogy Morva-

²⁵⁵ 1809. május 27. Stamelsdorf.

²⁵⁶ A kinevező dekrétum 1809. május 30-án Pesten kelt „Dem Impe-
tranten aber ausgefertigt... Wien... 1810. november 30“. A haditanács
(gr. Bellegarde aláírásával) értesítése ugyancsak 1809. május 30-án Pes-
ten kelt, s ez is: „Ausgefertigt Wien am 30-ten November 1810“. Máriássy
címe most már: „K. k. General Feldwachtmeister“. Ugy a királvi dekrétum,
mind a haditanács értesítése meg van eredetiben a családi levél-
tárban.

²⁵⁷ 1809. május 30. Pozsony.

országból az ezredek Krakóba masiroztak s így remélem, hogy az a csőcselék (t. i. a franciák) Magyarországra nem tud betörni.

A porosz királynak velünk kell tűrnie és most velünk is tart. Az a tirannus Bonaparte mindent kirabol, s most az oroszok ellen próbálja ki szerencséjét.

Az uralkodók nem tudják, hogy mit cselekedjenek, s ha Napoleon a mi udvarunkat detronizálja (!), utánna a törökök és Moszkva következnek.

A magyarok majd keservesen megbánják, hogy olyan későn állították fel és szervezték az insurrectiót.

Hadseregük a régi állásban van, s az a hadtest, amely olasz földön volt, most Körmentre került, míg a magyar insurrectióból némely részek a Rábánál (Győr) vannak. Pozsonyt már szintén bombázták a franciák, s néhány házat fel is gyújtottak. Előző ezredem (t. i. a 60. számú, Gyulay gyalogezred) szintén Pozsonynál van. Az ezredességben utódom, Weissenwolf generális testvére oly súlyosan megsebesült, hogy meghalt.

A magyar insurgenseknek gyatra tisztikaruk van, nem tetszik nekik a strapa és mind quietálni akar. Ez reánk magyarokra nézve nagy szégyen, s nagyot csúsztunk lefelé“.

Irja, hogy a generálisi felszerelésből eddig még csak „caput“-ja és kalapja van, mégis már 500 forintot költött equipirozásra.²⁵⁸

Június elején már híre ment, hogy Máriássy generális lett s az első közt von Jäger számvívő-főhadnagy, aki június 13-án Eperjesről gratulál neki a következőképen:

„Das Euer Hochwohlgeboren zum Generalmajor befördert worden, gereichet mir zum besondern Vergnügen und *wünsche daß dieselben auch mit dem Maria Theresia Orden belohnt werden* und in balden zum Feldmarschalllieutenant avanciren, da ich versichert bin, der Staat wenig so gut patriotisch gesinnte zählen wird, denen so daran gelegen ist mit Leib und Seel dem Vaterland zu dienen und zu nutzen, wie Euer Hochwohlgeboren.“²⁵⁹

E levélből kivehető, hogy ekkor Máriássy rettenthetetlen bátorsága is közismertté lön, s ügylátszik már a levegőben volt, hogy magatartása jutalmául előbb-utóbb meg kell kapnia a Mária Terézia rendet, ami nem is sokáig késett.

1809. június második felében Máriássynak már brigádja van, s azzal előrsön áll, s így volt ezredét csak július 1-én

²⁵⁸ 1809. június 9. Hirschstädten.

²⁵⁹ Jäger 1809. június 13-án Eperjesen kelt levele a családi levéltárban.

tudta az elesett Weissenwolf helyére kinevezett Trenk ezredesnek átadni, amely átadás a Hirschstädtten melletti táborban folyt le.²⁶⁰

Ekkor már a Mária Terézia rend fénye kezdett Máriaássy felé ragyogni, s 1809. július 10-én maga Klenau írja meg Máriaássynak, hogy Károly főherceg az ő (t. i. Klenau) ajánlatára „auf meine Anempfehlung“ kitüntetésre fogja ajánlani s így nemsokára megkapja a „so sehr verdiente Belohnung“-ot.²⁶¹

Amit Klenau július 10-iki levelében jelez, az néhány nap mulva bekövetkezett. Máriaássy a harctéren az események központjába került s természetesen vitézül, keményen állta a helyét. Napokon át megállás nélkül verekszik a franciákkal s csak július 19-én tudott magának végre időt szakítani, hogy az utolsó napok történéseiről szinte harctéri jelentést küldjön édesanyjának, amelyben a következőket írja:

„Én hála Istennek a sok nagy csata után még élek, de sok jóbarátot vesztettem el. Szegény Vécsey generális oly szerencsétlenül sebesült meg, hogy huszonnégyórán belül meghalt. Tegnapelőtt, úgy hallom, holmiját és paripáit elárverezték, s mindenét elkapkodták. Szegény, hallom sebe miatt sokat szenvedett, s mikor a front mögé hátravitték, mindenkit arra kért, hogy lőjék agyon. Vele sokat vesztett a császár.

Ezen csatákban mi 17 generálist vesztettünk, az ellenség 19-et.

Én még e csata után három napig vertem az ellenséget, mert az utóvédet komandiroztam. Utolsó nap 17 órát voltam tűzben. Egy helységet védtem. Károly főherceg nagyon meg volt velem elégedve és *a rendi káptalan megkérdezése nélkül a Mária Terézia rend keresztjével tüntetett ki*. Ez igen ritkán történik meg.

Most egy hónapi fegyverszünetünk van, s remélem, hogy békét is kapunk, de hogy milyent, azt az Isten tudja, — jót nem, mert semmiben sincs szerencsénk. Isten tudja mi fog velünk történni a békében.

Amikor a fegyverszünet kezdetét vette, engem a császár a magyar insurrectióhoz komandirozott, ámde Károly főherceg nem akart engem az ő hadseregétől elengedni. Én szívesen átmentem volna az insurgensek közé.

²⁶⁰ 1809. július 1. „Lager bei Hirschtäden“. Trenk ezredes a gróf Gyulay Ignác 60. számú sorvalogezred pénztárát 25,542 frttal a volt ezredestől, s jelenleg tábornok Máriaássytól nyugta mellett átveszi. — Eredetije a családi levéltárban. — 1809. június 23. Hirschstädtten.

²⁶¹ 1809. július 10. Wolframskirchen. Klenau levele Máriaássy András General Feldwachtmeisterhez „bey 6-ten Corps d'armée in Lager bey Wolframskirchen“.

Máriássy Imre a csata után nálam járt és egészséges.

Szegény Vécsey generális halálát írja meg asszonyom anyám Ujházyénének és Szirmaynének. Híres, sőt vitéz katona volt, egyszer azonban mindnyájunknak meg kell halni.

En is kaptam egy kis contusiót, de már semmi bajom.

A mi hatodik Corpsunk a fegyverszünet alatt Csehországba Hohenmauthba kerül.

P. S. Károly főherceg is két contusiót kapott. Ez már nem is háború, hanem mézszárlás. Most, hogy megkaptam a keresztet, *báró is lettem.*²⁶²

Igy tehát 1809-ben, a május 21—22-én lezajlott asperni csata meghozta Máriássynak a vezérőrnagyi rangot és a Klenau által vezényelt 6. hadtestben egy brigád parancsnokságát bízták reá, viszont az 1809. július 5—7-én lezajlott wagrami ütközetben Masséna ellen Hollabrunnál kiérdemelte a Mária Terézia rend lovagkeresztjét.

A wagrami ütközetben Klenau vezényelte a hadsereg arriérgárdáját, amely július 7-én Korneuburgon és Stockeraun keresztül Hollabrunnig nyomult, s itt állást is foglalt.

Klenau hátvédjét július 7-én reggel 9 órakor az ellenség elérte, s hevesen támadta. Erős ellenséges csapatok nyomultak Hollabrunn ellen és ebből parázs verekedés és csatározás keletkezett.

Az ellenség szándéka volt a mi hatodik hadtestünk jobbszárnyát megkerülni. Eme szándékot a mieink észrevették, s Máriássy a 51. számú Benyovszky ezreddel és Wallmoden vezérőrnagy két huszárezreddel szembefordultak az ellenséggel. Miközben Wallmoden a huszárokkal az ellenséget megrohmozta, Máriássy a gránátokkal felgyújtott Hollabrunnt támadta meg, szívós harcban kiszorította onnan a franciákat, s lábát ott megvetvén, a franciák minden ellentámadását erőlyesen visszaverte, s állását éjjelig vitézül tartotta.

Hollabrunn állhatatos és szívós védelmével Máriássy megakadályozta, hogy a franciák hadseregünket támadják és nyugtalanítsák úgy, hogy a haderő a következő napon akadálytalanul folytathatta rendezett visszavonulását.²⁶³

A július 13-án kiadott hadiparancsban tették közzé méltó formában Máriássynak a Mária Terézia rend lovagkeresztjével való kitüntetését és Máriássy — talán abban a hitben, hogy július 19-én írt levele nem jutott el édesanyjához — július 24-én újra elismétli, hogy Károly főhercegtől a

²⁶² 1809. július 19. Hlinsko.

²⁶³ Weber: I. m. 356—357. ll.

káptalan előzetes tudta nélkül megkapta a Mária Terézia rendet.²⁶⁴

Máriássy tehát felért a katonai pálya zenitjére, s a dicsőség és hírnév sugaraí még sokáig megaranyozták pályáját.

III. A Mária Terézia rendtől a kassai hadosztályparancsnokságig.

1809. július 24-iki levelében Máriássy nemcsak azt ismétli el, hogy megkapta a legmagasabb rendjelet, hanem újra megírja, hogy fegyverszünet van, s lehet, hogy béke lesz belőle. Dacára a magas kitüntetésnek, Máriássy hangulata ekkor nem lehetett valami kedvező, a vereségek, melyeket a császári hadsereg a franciáktól elszenvedett, nyomottá tették kedélyét, mert azt írja édesanyjának, hogy az a katona járt legjobban, aki elesett a háborúban. Ezzel a deprimált kedéllyel, nyilván akaratán és tudtán kívül ellensúlyozta azt az örömet, amelyet édesanyjánál szeretett fia magas kitüntetése és fényes katonai karrierje okozott.

Ezenkívül ürömcsőpp volt az a figyelmeztetés is, amelylyel inti anyját, hogy csináljon valamit a bankócédulákkal, mert amint beáll a béke, a bankók semmit sem fognak érni. Máriássy tehát igen helyes szimattal előre megérzi a közeledő devalváció szelét is.

Jelenti édesanyjának, hogy a wagrami ütközetben brigádja 29 tisztet és 1500 embert vesztett, s így a jó édesanyának néha pontosabb hadi és katonai értesülései lehettek, mint a bécsi haditanácsnak. Megírja haza, hogy fehér generális ruhája nincs még ugyan, de ilyesmi a harctéren nem is szükséges.²⁶⁵

A fegyverszünet alatt Máriássy brigádjával Magyarországra lón rendelve és augusztus 17-én már Pöstyénből ír haza, kijelentve mindenekelőtt, hogy egészséges ugyan, de azért jól esik neki naponta itt Pöstyénben fürdeni.

Pöstyénből Máriássy tájékoztatja édesanyját arról is,

²⁶⁴ A bécsi Arsenálban lévő Heeres Museum 157. tárlójában e sorok írója látta Máriássy Mária Terézia rendjelét, ezzel a felirattal: „1809 für Hollabrunn. Andreas Freiherr von Mariassy, † 1846“. —

1827-ben Ráth ezredes, a Máriássy-ezred parancsnoka felhívásra beterjeszti az alsóausztriai General Commandó-hoz az ezredtulajdonos Máriássy András adatait, a katonai anyakönyv részére, s ebben írja, hogy 1909-ben, „bey dem Städtchen Hollabrum auf dem Schlachtfelde von seiner kaiserlichen Hoheit dem Erzherzog Carl damaligen generalissimus der k. k. Armée“ kapta Máriássy a Mária Terézia rendet. — Ráth ezredes 1927. május 11-én Lembergben kelt felterjesztése.

²⁶⁵ 1809. július 24. Lucze.

hogy Magyaróváron megkezdődött a békekongresszus, amely azonban néhány nap mulva véget ér. Napoleon állítólag 100.000 embert kér a császártól. Ő (Máriássy) nem szolgálná Napoleont, mert *franciával még az égben sem akar együtt lenni.*

Dicséri volt számvevő tisztjét Jägert, aki annyira becsületes ember, hogy mikor ő, mint tábornok a Gyulay ezredtől megvált, még ő kapott 3000 forintot, pedig más ezredes, ha tábornok lesz, rendszerint ráfizet a leszámolás és átadás alkalmával.

„Pán Napoleon az imposztor“ Magyarországon a négy vármegyét ahol serege fekszik 16 millió forint és 45.000 szarvasmarha erejéig megszarolta. „Persze, ehhez nem kell diéta“!²⁶⁶

Augusztus havában természetesen már Magyarországon is sejtették, hogy Máriássy megkaphatta a Mária Terézia rendet, s az első aki ezt sejtí, Máriássy bizalmas és kedves barátja Festetics József (akit Máriássy bizalmasan Ticsinek szokott nevezni), aki augusztus 31-én Pestről az ekkor Érsekújváron lévő Máriássynak a következőket írja:

„Mich gefreute mündlich zu hören von allen Seiten, wie du muthvoll in Hollabrunn die Rumunys angeführet hast, alle sagen einstimig dass du sicher das Kreutz verdient hast“.²⁶⁷

Úgy látszik ekkor Magyarországon még hivatalosan nem hozták nyilvánosságra Máriássy kitüntetését, mert Festetics leveléből úgy látszik, hogy a kitüntetés dolgában ekkor még csak a találgatásoknál tartottak, de biztos értesülése még senkinek sem volt. valószínűleg azért, mert a rendjel hivatalos átadása még csak szeptemberben történt meg, amely eseményről Máriássy természetesen szintén siet édesanyját tudósítani.

1809. szeptember 6-án írja édesanyjának, hogy a 6. Corpstól áthelyezték az ötödikhez és most Nagyszombat közelében, Malencián van.

Volt a főhadiszálláson, ahol *a császár maga tűzte meléle a Mária Terézia keresztet.* Ebből nyilvánvaló tehát, hogy a rendjel hivatalos átadása csak szeptember elején történt meg és úgy látszik ekkor lett a kitüntetés ténye publikussá.

Egyébként Máriássy levelében megint a háború lehetőségéről ír, s megnyugtatta édesanyját, hogy amennyiben lengyel inzurgensek látogatnák meg Márkusfalvát, nem kell

²⁶⁶ 1809. augusztus 17. Pöstyén.

²⁶⁷ 1809. augusztus 31. Pest. Gr. Festetics József levele Máriássyhoz!

félni és megijedni tőlük, hanem inkább élelmiszereket kell részükre készen tartani.²⁶⁸

A szeptember elején lezajlott rendjel átadással Máriássy kitüntetése már nem maradt titokban és most is a kedvenc számvivő főhadnagy, Jäger Jakob az első, aki nem is Máriássynak, hanem egyenesen édes anyjának gratulál.

Jäger mindenekelőtt megköszöni volt ezred parancsnoka, Máriássy tábornok, „Ihres würdigen Sohnes“ rendeletére küldött bort, s azután így folytatja:

„Glückseelig ist die Mutter, die einen solchen Sohn hat, der seine ganze Ehre in der Vertheidigung des Vaterlandes suchet und alles Ungemach über sich nimmt und duldet, da er alle bequemlichkeiten zu Haus genießen könnte.“²⁶⁹

1809. őszét Máriássy a Nagyszombat melletti Szomolakon (Smolenicz) töltötte és innen irogat haza édesanyjának, itt várja, hogy vajjon béke leszen-e vagy háború? Mert — szerinte — Napoleon, az a tyrannus az egész világot tönkre akarja tenni.²⁷⁰

Előkészíti édes anyját, hogy esetleg téli hadjárat lesz, ami pedig éppen nem kívánatos, mert Magyarország teljesen ki van fosztva és zsarolva, azonban azért kétségbeesni és desparálni nem szabad, bízni kell Istenben, mert jó az Isten!

Beszámol édes anyjának a drágaságról és említi, hogy mint generális, csak amugy háborús módon van ki stafirozva.

Jelenleg az inzurgenseket a hadtesthez osztják be. A császár őt is áthelyezte az inzurgensekhez (most már másodjára), de Károly főherceg most is közbelépett és ezt megakadályozta.

1809. szeptember végén Máriássy azt írja édesanyjának, hogy az ő vezénylőtábornoka, Lichtenstein herceg ment egy társával Napoleonhoz azzal, hogy most már végleg dönteni kell a béke vagy háború kérdésében. Lehet, hogy béke lesz és akkor a mi császárunk a hadsereg felét haza küldi,²⁷¹ de ő, ha mégis béke lenne, ennek öröme egy hordó ürmöst fog hozatni.²⁷²

Már pedig a beharangozott egy hordó ürmöst csakhamar be kellett szerezni, mert október 15-én a franciák Bécsben aláírták a békeokiratot s meglett a már nagyon óhajtott béke.

²⁶⁸ 1809. szeptember 9. Nagyszombat.

²⁶⁹ 1809. szeptember 11. Eberies. — Jäger Jakob számvivő főhadnagy levele Máriássy Anna Máriához.

²⁷⁰ 1809. szeptember 13. Szomolnok, Nagyszombat mellett.

²⁷¹ 1809. szeptember 30. Szomolnok.

²⁷² 1809. október 10. Szomolnok.

Ám de Máriássy most meg azon tünődött, hogy mi történik a hadsereggel, s mi lesz ővele, hova kerül, milyen besorozása lesz, s egyáltalán szolgálatban tartják-e, vagy nyugdíjba küldik? Így tehát, noha a béke megszületett s az ürmös megívására meg lett a jogcím, mégis a hirtelen beállott békés állapottal kapcsolatban egy csomó aggodalom, bizonytalanság, kétség és gond is merült fel.

Máriássy egyelőre csak annyit tudhatott meg, hogy valószínűleg az inzurgenseket küldik haza legelőször, azután nesztét vette annak is, hogy a generálisok felét gázsi nélkül szélnek eresztik, abban az esetben, ha a császár a tartományaikból sokat el fog veszíteni, ami fölöttébb nyugtalanító hír volt. S mind ezekkel kapcsolatban Máriássy most el kezd afölött aggályoskodni, hogy nincs fehér generális ruhája.²⁷³

November elején Máriássy mindezeknél már többet tud.

Mindenekelőtt tudomásul kellett vennie, hogy a bécsi békében a monarchia sokat veszített és így a hadsereg létszámát le fogják szállítani. Erre vonatkozólag azonban az a véleménye, hogy november vége előtt aligha fogják a béke állományt megállapítani.

Neki ad personam aggodalomra nincs semmi oka, mert ő úgy tudja, hogy megmarad az ötödik hadtest kötelékében. Ez a hadtest pedig Nagyszombatból elkerül Nyitrára, s ő is majd valahol Nyitra körül lesz, s valószínűleg Gimesre kerül téli szállásra.²⁷⁴

November 5-én Máriássy már az ötödik hadtest főhadiszállásán, Nyitrán van, s most már az újabb tervek szerint, valószínűbb, hogy Kassára kerül brigadérosnak. Ha pedig valóban Kassára kerülne, akkor hazulról egy egész csomó élelmiszerre, borra stb. lesz neki szüksége.²⁷⁵

Közben Nyitrán Radetzky gróf — aki jó barátja volt — leveléből megtudta, hogy tényleg Kassára szánták brigadérosnak, ami azonban csak terv maradt, de Máriássy ezt a jó hírt november 16-án siet édesanyjával tudatni s egyben jelzi, hogy a hadsereg főparancsnokságának (Haupt Armée Comando) megírta, hogy lengyel garnizonba nem megy, hanem inkább quietál. Ha ezen előterjesztését nem fogadnák el, akkor három havi szabadságot kér és elmegy kíséretesül édesanyjához Márkusfalvára.²⁷⁶

1809. november 19-én kelt Máriássy utolsó előttünk ismert levele, amelyet édesanyjához intézett, amelyben szomorúan jelenti, hogy a császár parancsolt s neki engedel-

²⁷³ 1809. október 18. Szomolnok.

²⁷⁴ 1809. november 5. Szomolnok.

²⁷⁵ 1809. november 9. Nyitra.

²⁷⁶ 1809. november 16. Nyitra.

meskedni kellett. Ugyanis előterjesztése dacára (vagy éppen azért) mégis kirendelték Lengyelországba és ezredeit neki magának kell lengyel területre vezetni.

Erre ő három havi szabadságot kért, de hogy megkapja-e az más kérdés! De ha történetesen nem is kapná meg e szabadságot, mégis igyekezni fog lehetőleg útbaejteni Márkusfalvát. Hozzák tehát rendbe a márkusfalvi kuriát, mert ad-jutánsával és kilenc főnyi lovas kísérettel fog esetleg oda érkezni.

Írja, hogy a generálisok közül 65-öt nyugdíjaztak és Bécsben az udvarnál nagy változások készülnek.²⁷⁷

1889. novemberétől kezdve Máriássy élete folyását, tartózkodási helyeit, tevékenységét már nem tudjuk az eddigi pontossággal szinte napról napra figyelemmel kísélni, mert hiányzanak a megfelelő adatok, mert megszakad az öreg édesanyjával folytatott s reánk nézve fontos és igen értékes levelezés. Így azután nem tudjuk megmondani, hogy Máriássy 1809—1810. telét hol töltötte, eljutott-e tényleg Márkusfalvára, látta-e még egyszer halála előtt édesanyját, s hogy vajjon valóban kikerült-e valami lengyel garnizonba, oda, ahova a „császár“ disponálta? Mind nyílt kérdések ezek, amelyekre az adatok hiánya miatt pontosan választ adni nem tudunk.

Lehet, hogy eljutott még Márkusfalvára, de ez nem bizonyos, lehet, hogy látta még az életben édes anyját, aki 1810. január 21-én halt meg, de bizonyítani ezt sem tudjuk,

Dr. Iványi Béla.

---

²⁷⁷ 1809. november 19. Nyitra.